

Juweria Hassan

**«Det handlet ikke om pengene, for meg
handlet det om å passe inn»**

**En kvalitativ studie av minoritetsgutters fortellinger
om debut til salg av hasj**

No one wakes up one day and decides they want to become a drug dealer or they want to be a stick-up kid. Those decisions are made after a series of events have happened in one's life.

- Michael K. Williams

Sammendrag

Masteroppgaven handler om minoritetsgutter og salg av hasj. Det er et tema som ikke har entydige eller klare svar. Minoritetsungdommer som utøver kriminelle handlinger som salg av hasj, er en minoritet i minoriteten, og derfor en viktig gruppe å forstå. Selv om det er forskning om dette temaet allerede, finnes det lite tidligere forskning på hva som får ungdommer inn i et kriminelt miljø som å selge hasj. I denne oppgaven belyser jeg derfor en problemstilling som lyder følgende:

Hvordan beskriver ungdommene sine valg rundt debut til hasjsalg?

Åtte ungdommer er intervjuet for å belyse denne problemstillingen. Masteroppgaven er en kvalitativ studie med semistrukturert intervju som metodeform. Intervjuene følger en intervjuguide, men ungdommene fikk muligheten til å ha åpne og ustrukturerte samtaler. Studien viser at ungdommene har meninger om hva som fikk dem inn i salgsmiljøet, men de forteller ikke om enkle, men om sammensatte grunner til dette. Allikevel er det noen likhetstrekk i alle intervjuene. Det har utkrystallisert seg fire hovedtemaer - marginalisering på skolen, sosialt nettverk, stempling, og dårlig økonomi. Funnene i masteroppgaven viser at lite mestring på skolen, negativ påvirkning av venner og omgivelser, stigmatisering før debut til hasjsalg, og å ikke være til bry for familien er påvirkningsfaktorer for debut til salg av hasj.

Abstract

This thesis covers the issue of young men from minority backgrounds and the selling of cannabis. Minority youth that carry out criminal acts such as selling of cannabis are minority within a minority and therefore are an important group we should further attempt to understand. Although previous research has been done on this field, there is little research on what makes minority youth carry out the criminal act of selling illegal cannabis. This thesis looks to further understand and highlight the following by understanding how the youth describe their reasons and choices that influenced them. I therefore highlight the following research question:

How do the youth describe their choices around debut of selling cannabis?

Eight young men were interviewed for this research. This is a qualitative study, where the method of a semi-structured interview is used. The interviews were conducted with the aid of an interview guide, however, the informants were able to have open and loosely structured conversations with the researcher. The study demonstrates the opinions of the young men, on selling of cannabis and the reasons behind their choices. They explain complex reasons for their choices. However, after analyzing the transcripts, four themes kept recurring between the Eight interviewees; marginalization at school, social network, stigmatization and poor economy. The study's findings shows that poor academic performance, negative influence from friends and environment, experience of stigmatization and financial problems within the families are all contributing factors to the debut of selling cannabis.

Forord

Jeg vil først og fremst starte med å takke de som har hjulpet meg med å finne informanter til masteroppgaven. Deretter vil jeg takke mine åtte informanter som gav av sin tid og bidro med kunnskap for å belyse ulike aspekter ved sitt liv. Tusen takk for deres åpenhet og tålmodighet. Uten deres stemme ville ikke denne oppgaven ha blitt til. Jeg håper jeg har belyst deres utfordringer på en real og ærlig måte.

En stor takk til min veileder, Kjetil Wathne som har vært fleksibel og tilgjengelig gjennom hele perioden. Med dine kloke kommentarer og tilbakemeldinger har oppgaven blitt seende ut slik som den gjør i dag.

Jeg vil også takke jentene i kollokviegruppen - Rebekka, Leya og Iselin som har vært en gjeng med positiv energi gjennom hele studieløpet. Vi har hjulpet hverandre i perioder hvor vi har vært frustrerte og hatt lite motivasjon og skrivesperre. Takk for alt, jenter!

Jeg vil også takke familie og venner som har vært tålmodige og forståelsesfulle i denne perioden. Jeg har av og til kommet hjem gretten og sur etter mange timer og lange dager på skolen, men alltid blitt møtt av en forståelsesfull familie. Dere har vært drivkraften min. Tusen takk!

Zuhur, Nasrin og Nora - dere har vært en fantastisk støttegjeng som har holdt motet mitt oppe. Takk for at dere har gjort denne perioden til mer enn bare en skriveperiode. Dere har fylt hverdagens mine med glede og overraskelser. Takk for meldingene dere sendte de lange kveldene jeg var på skolen, og takk for at dere fikk meg til å gjøre andre ting enn bare skole og arbeid.

Jeg vil avslutningsvis takke Ifrah Handulle og Firdawsa Ahmed som har sett igjennom masteroppgaven og kommet med gode og konstruktive tilbakemeldinger.

Oslo, mai 2018
Juweria Hassan

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Abstract	3
Forord	4
1. Innledning	7
Bakgrunn for valg av tema	7
Formål med problemstillingen	7
Definisjoner og begrepsbruk	9
Ungdom og informant	9
Minoritetsungdom	9
Kriminelle handlinger	10
Ungdommenes perspektiv	10
Tidligere forskning	11
Oppgavens oppbygning	12
2. Teoretiske perspektiver	14
Gruppenivå	15
Binding til samfunnet	15
Marginalisering	16
Kapitalformer	17
Individnivå	18
Personlig anomi	18
Teorien om rasjonelle valg	19
Stemplingsteorien	20
3. Metodisk valg og utforming	23
Kvalitativ metode	23
Intervju som metode	24
Semistrukturert intervju	24
Intervjuguide	25
Veien til informantene	26
Utvalg av informanter	26
Rekruttering	27
Intervjusituasjonen	28
Båndopptak	29
Relasjonen mellom meg og ungdommene	29
Veien frem til analysen	30
Transkribering og kategorisering	30
Min rolle som forsker	31

Relabilitet, validitet og overførbarhet	33
Etikk	34
Presentasjon av guttene	35
4. Temaer og funn.....	38
Marginalisering på skolen	40
Innledning.....	40
Debut på skolen.....	40
Dårlig tilrettelagt undervisning	40
Segregerte skoletiltak	42
Jeg gikk på ghettoskole	44
Ungdommenes sosiale nettverk	49
Innledning.....	49
Negativ påvirkning av venner og miljø.....	49
Binding til samfunnet blir svakere	52
Diego	53
Isak	54
Stempling.....	56
Innledning.....	56
Voksenpersoners rolle i stemplingsprosessen	56
Politiets rolle i stemplingsprosessen	58
Dårlig økonomi	61
Innledning.....	61
«Å ikke være til bry for familien».....	61
Oppsummering av viktige poeng fra temaene	65
Avsluttende diskusjon	66
Avsluttende kommentar	67
Litteraturliste.....	68
Vedlegg 1: Forespørsel og samtykke til deltakelse i forskningsprosjekt.....	72
Vedlegg 2: Samtykke til deltakelse i studien.....	74
Vedlegg 3: Intervjuguide	75
Vedlegg 4: Godkjennelse fra NSD	77

Kapittel 1

1. Innledning

Bakgrunn for valg av tema

Det er flere grunner til valg av tema og problemstilling. For min del handler det om to konkrete forhold. Først og fremst er det viktig å belyse en situasjon og gi ungdommene en stemme. Interessen for dette temaet har vært der fra jeg fant ut at bekjente drev med hasjsalg i ungdomstiden. Disse guttene hadde mange av de samme problemene, men hvorfor begynte de å selge? Min interesse for temaet ble enda sterkere og problemstillingen ble også klarere da rapporten *Under brua* (Hollerud, 2017) ble publisert. *Under brua* er en rapport om unge menn som selger rusmidler på Vaterlandsbrua. I denne kartleggingen har unge menn som selger fortalt om sin hverdag og livssituasjon. De har snakket om sine utfordringer og fortalt hva de ønsker seg, og hva de har behov for. Men hvordan havnet disse unge mennene på Vaterlandsbrua, var spørsmålet jeg satt igjen med etter å ha lest rapporten. Denne rapporten og andre bøker jeg har lest har handlet om det å være gateselger, og hvordan det er å være i gatemiljøet. Jeg er interessert i å få frem ungdommenes egne beskrivelser av veien til hasjsalg.

Det har også vært mye mediefokus de siste årene på voldelige og kriminelle episoder. 4. juli 2017 var det en artikkel i Dagbladet om at ungdommer blir rekruttert til salg av narkotika helt ned i 14-årsalderen. Poliitiinspektøren forteller at det er snakk om titalls ungdommer som de mener har vært løpegutter for kriminelle. Når det spørres om hva slags narkotika det er som blir solgt, forteller inspektøren at det hovedsakelig er hasj (Brustad, 2017). Valget om å skrive om ungdommer som selger hasj ble derfor tydeligere.

Formål med problemstillingen

Formålet med, og hovedfokuset i masteroppgaven er å si noe om ungdommenes opplevelse av sin debut til hasjsalg. Hva driver enkelte ungdommer til å starte med å selge hasj? Derfor ønsker jeg å belyse en problemstilling som lyder følgende:

Hvordan beskriver ungdommene sine valg rundt debut til hasjsalg?

I min oppgave ønsker jeg å undersøke hvordan ungdommene beskriver sin debut til hasjsalg. Det er ikke bare én årsak til at ungdommene begynner med hasjsalg, men mange ulike og sammensatte faktorer som kan variere fra individ til individ.

Narkotikalovbrudd utgjør størstedelen av ungdomskriminalitet i aldergruppen 18-22 år, ifølge en Salto-rapport (Bakosgjelten, 2017). Salto er en samarbeidsmodell mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt om forebygging av kriminalitet, og rusmisbruk blant barn og unge. I rapporten står det at den registrerte ungdomskriminaliteten i Oslo har økt med over 20 prosent i 2016 etter seks år med nedgang. I 2016 registrerte politiet 305 narkotikaforhold med gjerningspersoner under 18 år. Dette er over 50 prosent mer enn i 2015, hvor det var 199 narkotikaforhold (Klette & Bjerkan, 2017).

Intervjupersonene er åtte ungdommer som har solgt hasj. De er minoritetsgutter i alder 19-24 år født eller oppvokst i Norge. De har sluttet med kriminelle handlinger, men forteller om sin debut til hasjsalg. Noen av guttene sluttet med hasjsalget måneder før intervjuet tok sted, andre ett til to år før. De er ikke en homogen gruppe, altså en gruppe der ungdommene er like. Enkelte av dem begynte å selge i 13 års-alderen, andre som 18 år gamle. Allikevel er det likheter i historiene til ungdommene. Da ungdommene fortalte om sin ungdomstid før debut til hasjsalg, var det preg av marginalisering i form av lite organiserte aktiviteter etter skoletid. Skolen var som en marginaliseringsarena for ungdommene. De mestret ikke skolen på lik linje med jevnaldrende, som medførte til skulking og bråk i undervisningen. Det er også flere likheter mellom ungdommene, som blant annet at mange av dem manglet en farsfigur, og hadde kun en mor som forsørger i familien. Det medførte at de ikke ønsket å spørre mødrene om penger for å ikke være til bry på grunn av den svake økonomien familien hadde. Et kjennetegn av vennekretsen til informantene var ungdommer som drev med hasjsalg, eller annet form for kriminalitet.

Ungdommene var dermed på kanten av samfunnet før de debuterte til hasjsalg. Marginalisering, fattigdom, manglende mulighet i forhold til jevnaldrende var noe som gikk gjennom guttenes historie. Det har dermed vært noen faktorer som har presset ungdommene

til å velge den retningen de har valgt. Det valget de deretter har tatt, kan ha virke rasjonelt for ungdommene.

Jeg ønsker å få en dypere forståelse av disse sammenhengene. Hvordan beskriver ungdommene selv livene sine, og veien mot narkotikavirksomheten? Jeg ønsker å utforske hvilke tanker de har om erfaringer fra sin oppvekst. Det å spørre ungdommene hva som har vært med på å påvirke dem gjennom barndommen, kan gi verdifull innsikt, som igjen kan bidra til en bedre forståelse av hvordan man kan arbeide med ungdommer som har havnet på skråplanet. For å kunne drive med kriminalitetsforebyggende arbeid eller iverksette effektive tiltak rettet mot denne ungdomsgruppen trenger man grundig informasjon fra dem det gjelder, som er ungdommene selv. I oppgaven ønsker jeg å få frem ungdommenes stemmer selv om det ikke finnes entydige eller klare svar.

Definisjoner og begrepsbruk

Ungdom og informant

I oppgaven bruker jeg termen ungdom og informant om hverandre. Jeg bruker ikke termen informant når jeg referer det ungdommene har sagt, men bruker deres fiktive navn eller termen «ungdom». Jeg har også valgt å bruke termen ungdom overfor informantene ettersom ungdommene debuterte til hasjsalget i alderen 13-19 år. *Ung i Norge-undersøkelsen* som har blitt gjort av Nova, benevner samme aldersgruppe som «ungdommer» (Bakken, Frøyland & Sletten, 2016).

Minoritetsungdom

Eriksen og Sajjad (2011, s. 77) definerer minoritetsbegrepet slik: En gruppe som er i mindretall i et storsamfunn, og som er politisk relativt avmektig. Etniske minoriteter i Norge kan være samefolk, innvandrere og flykninger (Eriksen & Sajjad, 2011, s. 77). Det er to grunner til at jeg har valgt å fokusere på minoritetsungdommer framfor ungdommer generelt. Den ene grunnen er at det har vært mye fokus på minoritetsungdommer av politikere, politiet og media.

Den andre grunnen er knyttet til en statistikk som ble publisert i 2017. Denne rapporten tar hensyn til variabler som Salto-rapporten ikke nevner, og handler om hvilken gruppe som

begår kriminalitet. Statistisk sentralbyrå utarbeidet en rapport om kriminalitet, innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Her kommer det frem at det er en høyere andel gjerningspersoner blant både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, sammenliknet med resten av befolkningen. Hvis en sammenligner de to overrepresenterte gruppene, er det den sistnevnte gruppen som topper statistikken. Dette er et nytt funn i norsk sammenheng (Andersen, Holtmark & Mohn, 2017, s. 4). Det sies at det kan forklares med at det er en høyere andel unge personer i kriminelt «aktiv» alder fordi utvalget for analysen besto av alle personer som er over 15 år (Andersen et al., 2017).

Kriminelle handlinger

I noen steder i oppgaven bruker jeg begrepet kriminelle handlinger når jeg referer til ungdommer som selger hasj. Det er fordi salg av hasj er en kriminell handling. I henhold til straffeloven § 231 kan en bli straffet med bot eller fengsel inntil 2 år dersom en har tilvirket, innført, utført, ervervet, oppbevart, sendt eller overdratt ulovlig stoff som etter regler med hjemmel i legemiddeloven § 22 er å anse som narkotika.

Ungdommenes perspektiv

Ungdommer som har drevet eller driver med hasjsalg er ikke en gruppe som det er lett å komme i kontakt med eller få i tale. Derfor kommer de sjelden til orde i diskusjoner om hvem disse ungdommene er, og hvordan de tillegger mening til sine handlinger og sitt liv.

De bidragene som allerede eksisterer har i større grad vært rettet mot ungdommenes fortellinger om hvordan det er å være i et marginalisert miljø, men ikke direkte spørsmål om hvorfor de tror de har havnet i et slikt miljø. Da er det fort gjort at ekspertene, som i dette tilfellet er forskeren eller forfatteren, får monopol på å fortelle om livene og handlingene til ungdommene.

Jeg ønsker med denne oppgaven å få en større forståelse for ungdommers handlinger og meningsinnholdet som tillegges disse handlingene. Jeg vil at ungdommen selv forteller om reisen sin. Hva mener de var en viktig faktor for at de begynte å selge narkotika? Hva mener de kunne ha vært annerledes? Jeg ønsker, og vil at oppgaven skal bidra til å forstå hvorfor enkelte ungdommer befinner eller har befunnet seg i ytterkanten av samfunnet. Ved å la ungdommene snakke, og fortelle om sine liv og sin historie kan vi forstå hvordan samfunnet oppleves gjennom deres øyne.

Tidligere forskning

Det er stor interesse for temaet ungdom og salg av narkotika. Det finnes noen klassikere som har blitt nevnt i rapporter og bøker, som blant annet *Street Corner Society* (1943) av William Foote Whyte. Han er en av de første som introduserte deltakende observasjon av subkulturer. I boken beskriver Whyte hvordan de unge mennene han observerte utviklet en gatebasert gjengkultur med interne hierarkier (Sandberg & Pedersen, 2006, s. 55). Det vi lærer av studien til Whyte er at organisering av gjenger og marginaliserte grupper bryter med våre intuisjoner om kaos. Det Whyte finner er veldefinerte hierarki med faste mønstre som ble fulgt av medlemmene i gjengen.

I tillegg til klassikere innenfor temaet er det viktig å vurdere ungdommenes fortellinger i sammenheng med nyere studier. Nyere norsk forskning på tematikken er blant annet kartleggingen som ble gjort av Velferdsetaten kalt *Under brua*, som jeg nevnte innledningsvis. Denne rapporten tar utgangspunkt i selgermiljøet på Vaterland. Rapporten kartlegger unge voksne mellom 18 og 26 år med flerkulturell bakgrunn, som har oppholdstillatelse i Norge. Det ble også kartlagt hva miljøet var preget av, og ulike behov mennene hadde i selgermiljøet. Det som kommer frem i rapporten er sammensatte utfordringer som de opplever. De har utfordringer i sin livssituasjon. De fleste bruker rusmidler, mangler et trygt sted å bo, og har hverken utdanning eller arbeidserfaring. Det de har behov for er botilbud med oppfølging. De trenger hjelp til å styrke sin kompetanse for bedre muligheter til arbeidslivet. Kartleggingen viser også at de har behov for å følges opp av en kontaktperson som de kan bygge en trygg relasjon med (Hollerud, 2017, s. 7).

Rapporten *Eika-guttene* som ble utgitt i 2005 av Moses Kuvoame, og *Gatekapital* av Sveinung Sandberg og Willy Pedersen som ble utgitt i 2006, er to viktige bidrag på dette feltet. De tre forfatterne har gjort et omfattende feltarbeid, og intervjuet minoritetsungdommer. De forsker på unge selgere i det belastede området langs Akerselva - til Vaterland. Ungdommene i *Eika-guttene*, og ungdommene i *Gatekapital* er gutter uten jobb og utdanning. Mange er uten venner og familie, og de oppholder seg langs Akerselva. Kuvoame forteller at Eika er et samlingssted for etnisk minoritetsungdom enn det er for etniske norske jevnaldrende (2005, s. 11). Sandberg og Pedersen bruker gatekapital som et begrep for å illustrere hva slags kapital ungdommene må ha for å mestre et liv som er preget av vold, ran, og rusmisbruk men også av hiphop og rap.

Disse tidligere studiene har en relevans til masteroppgaven ved at materialet utgjør min kunnskapsbase. Forskningen som har blitt gjort handler om ungdomsmiljøet, og hvordan ungdommene har det i de belastede miljøene, men det er lite forskning på hva som fører ungdommer til hasjsalg. Oppgaven min vil tilføye noe til det siste punktet som handler om hva ungdommene selv mener har ført dem til hasjsalg.

Oppgavens oppbygning

Oppgaven er inndelt i fem hovedkapitler. Det første kapittelet har vi vært igjennom nå. Innledningskapittelet har tatt for seg formålet med masteroppgaven, hva som ligger til grunn for temaet, og hva som kjennetegner ungdommene jeg har intervjuet. Jeg har valgt å benevne ungdommene som en gruppe i denne delen for å gi leseren en oversikt over hvem jeg har intervjuet, og hva teorien vil ta utgangspunktet i. Andre temaer som har blitt tatt opp i dette kapittelet er hvilket perspektiv jeg har valgt å ta utgangspunkt i, og hvordan tidligere forskning har en relevans til min oppgave.

Kapittel 2 omfavner det teoretiske rammeverket for masteroppgaven. I stedet for å fokusere på en enkelt samlende teoretisk ramme for diskusjonen, har jeg valgt å benevne flere teorier. Det er ønskelig å ivareta et helhetlig perspektiv i forhold til problemstillingen. Jeg har valgt å dele teoriene i to nivåer. Det er gruppenivå og individnivå. Dermed har jeg to hovedtilnærminger. Dette er nivåer som kan være til hjelp for å forstå ungdommenes handlinger. Teoriene som er valgt har fanget min oppmerksomhet med utgangspunkt i det ungdommene har sagt i intervjuene. Teorivalget er derfor ikke tilfeldig.

Kapittel 3 handler om metodisk valg og utforming. I denne delen gjør jeg rede for min fremgangsmåte fra start til slutt, med andre ord hvordan jeg kom frem til det meste som har blitt gjort i min forskningsperiode. Dette gjelder alt fra metoder jeg har brukt til avveielser som har blitt gjort. Jeg avslutter kapittelet med en kort presentasjon av ungdommene jeg har intervjuet for å gi innblikk i hvem ungdommene er før neste kapittel som tar for seg diskusjon og drøfting.

Problemstillingen belyses i kapittel 4 og omfatter diskusjon og drøfting. Jeg starter denne delen med en kort presentasjon av de fire temaene som har utkrystallisert seg basert på

intervjuene med ungdommene, før jeg diskuterer dem ved bruk av empiri og teori. Temaene er marginalisering på skolen, sosialt nettverk, stempling og dårlig økonomi. Innenfor hvert tema vil jeg presentere faktorer ungdommene selv sier har påvirket dem til hasjsalg. Funnene i disse temaene er:

- Lite mestring på skolen
- Negativ påvirkning av venner og miljø
- Følelsen av å bli stigmatisert før debut
- Det å ikke være til bry for familien på grunn av dårlig økonomi

Kapittel 5 er en avsluttende del med en kort oppsummering av viktige poeng fra temaene som har blitt drøftet og diskutert. Jeg avslutter med en avsluttende diskusjon om ungdommenes tanker om forebygging mot rekruttering til gatesalgsmiljøet, og avsluttende kommentar hvor jeg reflekterer over hva jeg har funnet ut og hva jeg har lært.

2. Teoretiske perspektiver

I dette kapittelet presenterer jeg teori som skal belyse problemstillingen i masteroppgaven, og som kan senere drøftes opp mot datamaterialet. Teoriene som er valgt kan gi en forståelse for ungdommenes debut til hasjsalg. Det ungdommene har til felles er at de sluttet på organiserte aktiviteter, og interessen for skolen ble mindre før de debutert til hasjsalg. Teorien til Travis Hirschi om binding til samfunnet, kan forklare betydningen av bindingen, og vise til hvordan ungdommenes mindre aktivitet kan ha en sammenheng med debut til hasjsalg. Ungdommene forteller også om noe som tyder på en marginaliseringsprosess før de debuterte til hasjsalg. Derfor vil marginalisering være relevant å ta opp. Marginalisering er en prosess som utvikler seg dersom bindingen til samfunnet svekkes. Binding til samfunnet og marginalisering er to teorier som gir en forståelse på gruppenivå. Det er en av tilnærmingene jeg skal bruke i dette kapittelet. På et gruppenivå ligger forklaringen mest sannsynlig i det sosiale systemet som individet er deltaker i, og de påvirkninger fra nærmiljøet vedkommende er utsatt for (Hauge, 2001, s. 16).

Andre teorier vil bli brukt for å hjelpe til å forstå ungdommene bedre. Ungdommene mangler alle former for kapital. De har en negativ sosial vennekrets, de mangler kulturell kapital som gjør at de ikke mestrer skolen på lik linje som andre ungdommer, og noen av dem bor i hjem med svak økonomi. Bourdieus kapitalbegrep kan brukes til å forklare ungdommenes situasjon. Mangel på kapital kan ha ført til at forventningene ungdommene har til livet og det de faktisk kan nå, ikke samsvarer. Dermed er personlig anomie en teori jeg ønsker å belyse i denne delen som er et språk på det en forventer og håper, og det en faktisk kan oppnå. Ungdommenes forståelse på debut til hasjsalg kan være et rasjonelt valg de tar basert på mangler av kapitalformer og situasjonen de er i. Teorien om rasjonelle valg kan gi en forståelse på ungdommenes valg der de bruker hasjen som et middel for å oppnå det de ønsker. Teoriene som er nevnt utenom Bourdieus kapitalbegrep kan forstås på et individnivå. Individnivå baserer seg på kjennetegn ved individet (Hauge, 2001, s. 15). Bourdieus kapitalbegrep går over på individ og gruppenivå.

Jeg avslutter teorikapitlet med stemplingsteorien. En teori som er relevant på bakgrunn av ungdommenes bemerkninger. De forteller om en følelse av å ikke kjenne seg igjen i andres oppfatninger av dem. Dette perspektivet kan gi en mulig forklaring på konsekvensen av å bli utpekt som kriminell eller avviker. Georg Herbert Mead og Edwin Lemert vil være teoretikere som blir nevnt i denne delen.

Gruppenivå

Binding til samfunnet

Travis Hirschi forklarer ved bruk av sosial kontrollteori hvorfor en ikke velger å begå kriminalitet (Hauge, 2001, s. 75). Han var opptatt av hvorvidt man begår kriminelle handlinger eller ikke, er avhengig av hvor løst, eller fast man er bundet til omverdenen. Med andre ord hvor mye en har å vinne eller tape ved å begå kriminalitet. Han mener at det som hindrer mennesker fra å begå kriminelle og ulovlige handlinger er vår tilknytning og våre sterke, sosiale bånd til et miljø eller et samfunn. En som har mye å tape vil ikke begå kriminalitet. De som har svake bånd til samfunnet, og lite å miste vil være mer tilbøyelige til å begå kriminelle handlinger enn andre (Hauge, 2001, s. 77).

Det er fire elementer som er av sentral betydning for en binding til samfunnet. Det første er det Hirschi kaller for «attachment» eller hengivenhet. Det innebærer at man har internalisert samfunnets normer og er knyttet til signifikante andre som man dermed ikke vil skuffe. Man vil leve opp til deres ønsker og forventinger (Hauge, 2001, s. 76). Mennesker som anses som signifikante andre er betydningsfulle personer (Garsjø, 2001, s. 208). Hengivenhet til andre betyr ifølge Hirschi at man har gjort samfunnets normer til sine egne. Det andre elementet er «commitment» eller forpliktelse, som handler om å investere i noe som man ikke vil miste. Det kan være en utdanning, jobb eller karriere. Jo sterkere man er knyttet til slike verdier, desto engsteligere vil man være for å miste dem. Det tredje elementet er «involvement» eller engasjement som innebærer at man er engasjert på andre sosiale arenaer som sport, eller andre aktiviteter som gjør at man verken har tid eller tanke for kriminalitet (Hauge, 2001, s. 76). Det siste og fjerde elementet er «belief» som innebærer at man deler troen på de verdier og normer som eksisterer i samfunnet. Hirschi hevder at risikoen for og motivasjonen til å begå

kriminalitet øker hvis et av disse båndene ovenfor blir svakere, eller hvis man skaper bindinger til kriminelle miljøer (Hauge, 2001, s.77).

De fire elementene som er nevnt er sentrale for å forstå hvordan ungdommenes binding til samfunnet har vært. Det kan gi en forståelse for ungdommenes debut til hasjsalg. Elementene vil bli diskutert i diskusjonskapittelet. Teorien til Hirschi er en generell teori om årsak til kriminalitet, men også om marginalisering.

Marginalisering

Den sentrale og overordnede hypotesen er at involvering i antisosial atferd er avhengig av, i hvilken grad den enkelte er bundet til samfunnets institusjoner. Dersom slike bånd er svake, vil internalisering av normer og verdier også bli svakere (Øia, 2013, s. 30). Det er mange veier som kan lede til marginalisering. En ungdom kan oppleve marginalisering i relasjon til arbeidsmarkedet, i sosiale relasjoner og i boligmarkedet. Marginalisering har sammenheng med hvordan vi som samfunn forstår og fortolker bestemte handlinger, og hvilke normer som gjelder. Marginalisering er et begrep som generelt brukes til å beskrive at individer eller grupper blir relativt tilbaketrunkne på sentrale samfunnsarenaer som familie, skole, fritid og arbeidsliv (Eldering & Knorth, 1998, s. 153). Det viser at det er noe galt i forholdet mellom individet og omgivelsene.

Øia (2013) ser marginalisering som en utvikling av avvikende og negativ atferd.

Marginalisering kan starte ved at en gradvis glipper kontakten med de sentrale normdannende vokseninstitusjonene. Når ungdom først har kommet i opposisjon til en vokseninstitusjon, øker sjansen for at det begynner å knirke også i andre relasjoner (Øia, 2013, s. 29). Det kan starte med at en ungdom skulker skolen, blir borte fra familien, bytter venner og slutter på fritidsordninger. Når en bytter miljø og trekker seg tilbake, oppstår det gjerne konflikter. Da er det også lettere å bli rekruttert, spesielt til belastede miljøer. Asosiale miljøer kan gi både tilhørighet, aksept, opplevelse av mestring og følelse av egenverd (Øia, 2013).

Svak binding til samfunnet og marginalisering kan ha en sammenheng med hverandre som forklart. Disse teoriene er relevante for min oppgave fordi de kan belyse ungdommenes prosesser før de debuterte til hasjsalg. Teoriene kan forklare også i hvor stor grad ungdommene var marginaliserte ved bruk av de fire elementene som beskrevet. Nå skal jeg forklare Bourdieus kapitalformer og hvordan det har relevans for min oppgave.

Kapitalformer

Kapitalbegrepene brukes for å forklare at mangel på kapital kan ha vært en grunn til at ungdommene begynte å selge, ettersom kapital gir en form for makt og flere muligheter. Ungdommene manglet ikke kun en form for kapital, men flere. Jeg skal forklare hvordan Bourdieu definerer kapital og kapitalformer. I diskusjonskapittelet skal jeg se nærmere på kapitalformene og hva manglende kapitalform kan ha medført for ungdommens del.

Bourdieu definerer kapital som knappe ressurser det er konkurranse om blant individer, og grupper i samfunnet. Det å ha kapital kan være en ressurs som kan brukes til å oppnå fordeler i det sosiale livet, og gir dermed makt. Grunnen til at kapital gir makt er fordi den er ulikt fordelt mellom individer og grupper i samfunnet, og gir dermed grunnlag for dominans og herredømme. De som har mye kan bruke makten til å dominere individer og grupper som har mindre. Samfunnet består av kamper om mer kapital (Aakvaag, 2008, s. 152). Kapital utgjør menneskets ressurser og muligheter, men den kan også begrense dersom man ikke har den riktige kapitalen.

I følge Bourdieu (Aakvaag, 2008, s. 152) finnes det tre former for kapital, og alle tre er selvstendige kapitaltyper. Det finnes økonomisk, kulturell og sosial kapital. Økonomisk kapital er den aller viktigste kapitalformen. Den består av alle former for økonomiske ressurser som kan investeres og gi økonomisk avkastning som penger, eiendommer, aksjer og land. Økonomisk kapital gir dermed økonomisk makt.

Sosial kapital er alle nettverk som en tilhører, slik som familie, skole, venner, jobb og organisasjoner. Sosial kapital gir makt i form av at nettverket kan mobiliseres hvis man ønsker å oppnå noe (Aakvaag, 2008, s. 153). En ungdom som får seg sommerjobb på grunn av bekjente til foreldrene, er et eksempel på utnyttelse av sosial kapital.

Den kulturelle kapitalen består i å ha tilegnet seg og mestre den dominerende kulturelle koden i samfunnet, som oppnås gjennom oppvekst og utdanning. Derfor kan man dele den kulturelle kapitalen i to hovedtyper. Den ene handler om læring gjennom oppveksten. Det er den mer uformelle typen om «dannelse» og «god smak», som handler om en generell dømmekraft og at en kan beherske høykulturen i samfunnet. Her er familien den viktigste sosialiseringensagenten (Aakvaag, 2008, s. 152). Den andre typen er mer formell og er i

utgangspunktet det som kalles for utdanningskapital som består av kunnskap og formelle utdanningstitler som en har fått fra skole og universitet. Utdanning gir dermed makt i form av kulturell kapital (Aakvaag, 2008, s. 153).

Bourdieu's kapitalformer kan hjelpe til å belyse ungdommenes manglende kapital. Manglende kapital kan føre til personlig anomie, og at en tar valg som ikke virker rasjonelt for andre men for de det gjelder. Dette er to teoretiske punkter jeg skal illustrere på et individnivå, som et kjennetegn på individet.

Individnivå

Personlig anomie

Robert Merton som er opphavsmannen til sosial frustrasjonsteori var opptatt av anomie som en forklaring på avvik. Anomie er et gresk ord for lovløshet. Han mente at anomie kunne prege mer stabile samfunn, og hevdet at personlig anomie fører til fremmedgjøring ved for stort gap mellom mål og midler. Individuer med høye ambisjoner kombinert med få muligheter, er definisjonen på ungdomskriminalitet, ifølge sosial frustrasjonsteori (Lien, 2011, s. 47). Teorien bygger på en forståelse av den frustrasjon som oppstår hos individet når det ikke er samsvar mellom individuelle ambisjoner og mulighetene som finnes i samfunnet (Lien, 2011, s. 47).

Cloward og Ohlin (1960) var tidlig ute med å bruke mangel på muligheter til å oppnå suksess som forklaring på hvorfor unge arbeidsklassegutter dannet gjenger som begikk lovbrudd. De mente at hvis avstanden til suksess ble for stor, ville det føre til «intens frustrasjon og utforskning av avvikende alternativer kan bli resultatet» (gjengitt etter Hammersvik, 2009, s. 27). Merton brukte det amerikanske samfunnet som eksempel. Det amerikanske samfunnet var etter Mertons oppfatning preget av en meget sterk understrekning av at veien til suksess, makt og rikdom syntes å være åpen for alle. I den kulturen er det tradisjon for å tro at alle kan oppnå det samme og nå like langt gjennom hardt arbeid og innsats. For mennesker i de lavere samfunnslag kan det være stor forskjell på hva de drømmer om, og hva de kan oppnå, og dermed vil de tvile på samfunnets rettferdige fordeling av goder (Hauge, 2001, s. 67). Noen blir nødt til å bryte loven for å nå målet sitt. Det er dette perspektivet jeg mener har relevans for ungdommenes debut til hasjsalg. Det samsvarer også med kapitalformene. Ungdommene mangler kapitalformer som kan gjøre avstanden til suksess stor.

Her vil avvik forstås som et forsøk på å realisere drømmen om suksess gjennom kriminalitet eller andre former for avvik som strider mot aksepterte normer. Merton illustrerer ulike typer tilpasning og opererer med fire typer avvikende, individuell tilpasning til anomi. Den viktigste av dem for masteroppgaven, er fornyelse som innebærer at man godtar målene, men ikke midlene. Salg av narkotika kan være et eksempel på å nå et akseptert mål som å bli rik ved hjelp av illegale midler (Hauge, 2001, s. 68). Dette samsvarer med det neste teoretiske innfallsvinkelen jeg skal presentere som går ut på å bruke et instrument som for eksempel hasjen, for å oppnå det ønskelige. Det valget ungdommene tar kan virke rasjonelt på bakgrunn av situasjonene de er i.

Teorien om rasjonelle valg

Teorien om rasjonelle valg (heretter forkortet til TRV) går i mange ulike retninger, og fokuset har endret seg i retning av å undersøke hva som kjennetegner individuelle aktørers rasjonelle valg. En menneskelig handling kan forklares som et resultat av to filtreringsprosesser (Aakvaag, 2008, s. 102). Jeg har valgt å fokusere på den ene, fordi den er relevant for å forstå ungdommer som selger hasj.

TRV hevder at mennesker handler instrumentelt rasjonelt. Vi mennesker fatter bevisste handlingsvalg hvor vi velger det alternativet som vi oppfatter som mest nyttig med henblikk på å realisere våre ønsker (Aakvaag, 2008, s. 102). Ifølge Risjord er instrumentell rasjonalitet følgende: "To be instrumentally rational is to have some kind of goal or desired outcome, and then to do the action or sequence of actions which is the best way under the circumstances to achieve that goal" (2014, s. 83). Vi kaller instrumentell handling, instrumentell fordi den bruker et middel for å oppnå et mål. For at det skal være instrumentell rasjonalitet må personen ha et mål og oppfatning av beste middel.

De teoriene som er nevnt på individnivå vil på den ene siden hjelpe meg å forstå ungdommenes valg av debut til hasjsalg. Kapitalformene vil på den andre siden forklare hvordan mangler på kapitalformer påvirker ungdommene negativt. Når ungdommer i tillegg blir stemplet kan det gjøre noe med selvbildet de har av seg selv. Nå skal jeg gjøre rede for stempelingsteorien som en mulig forklaring på kriminalitet.

Stemplingsteorien

Det finnes teorier som retter fokus mot konsekvensen av å bli utpekt som kriminell eller avviker. Det er først når en atferd defineres som avvikende at den blir avvikende. Det at en handling stemples som avvikende, og en person stemples som avviker, medfører konsekvenser (Hauge, 2001, s. 100). Konsekvensene av det blir diskutert i diskusjonskapittelet med eksempler fra ungdommenes opplevelser.

Det finnes ulike sosiale avviksteorier som mulige forklaringer på kriminalitet. En av dem er stemmingsteorien (Jensen, 2013). For å forstå utgangspunktet i denne teorien og hvorfor ungdommene følte på negativ stemming og ble stigmatisert, er det viktig å se på det i sammenheng med Meads teori om symbolsk interaksjonisme og teorien til stemmingsteoretikeren Lemert.

Selvet og symbolsk interaksjonisme

Ved bruk av denne teorien kan jeg forstå ungdommenes opplevelse av stemmingen og hvordan stemming er noe som forekommer i interaksjon med andre mennesker. Mead er en teoretiker som tar for seg selvet, og dens utvikling. Mead mener at selvet utvikler seg gjennom interaksjon med andre mennesker, og vokser frem gjennom sosial samhandling (Mead, 2005). Teorien om selvet og symbolsk interaksjonisme går ut på at vi mennesker har evnen til å «speile» oss i omgivelsene. Det vil si at vi lar oss påvirke av de oppfatninger og vurderinger andre har av oss (Jensen, 2013, s. 6). Mead hevder at det erfaringsmaterialet vi bruker for å danne et bilde av oss selv, først og fremst er en reaksjon fra andre mennesker (Garsjø, 2001, s. 209). Vår tilknytning til venner og jevnaldrende støtter vår identitet ved at vi får nødvendige tilbakemeldinger på egen atferd.

Mead og hans etterfølgere utviklet symbolsk interaksjonisme som er en speilingsteori. De mente at det var tre forhold som bestemte menneskelig atferd. Det var den enkeltes definisjon av seg selv, det samfunnet han eller hun lever, i og den situasjon vedkommende er i dette samfunnet. Ut ifra et slikt synspunkt er «selvet» og «selvets» atferd et produkt av hvordan omgivelsene ser på en (Hauge, 2001, s. 100). Sentralt i speilingsteorien til Mead er at han kan skille selvet i det subjektive «I» som er «jeg-et» og det objektive «Me» som er «meg-et». Selvet kan rekonstrueres ved hjelp av et skille mellom disse to. «Jeg-et» er den ubevisste delen, mens «meg-et» er personens bevisste refleksjon over egne handlinger. Den eneste

måten den ubevisste delen kan bli bevisst er når «jeg-et» blir et objekt for bevisstheten (Mead, 2005, s. 201). Det vil pågå en kontinuerlig veksling mellom «I» og «me» samtidig som menneskene blir oppmerksomme på seg selv. Mennesker observerer ikke seg selv direkte, men indirekte gjennom andres reaksjoner (Mead, 2005, s. 201).

Overført til kriminologien innebærer dette at hvis man blir utpekt som kriminell eller avviker, kan dette føre til en endring i selvbildet. Dette er det man kan kalle for rolleinnsnevring. Det vil si at man fratas personlige kjennetegn og bare får tildelt rollen som avviker, kriminell etc. Rolleinnsnevring henger sammen med stempeling. Rolleinnsnevringen blir sett på som stempeling når en av individets mange roller får hovedstatus. Det bidrar til at denne ene rollen overskygger og dominerer andre av personens roller og egenskaper (Garsjø, 2001, s. 191). Dette skal bli bedre illustrert ved bruk av teorien til Lemert.

Primære og sekundæravvik

Lemert var opptatt av hvordan andres reaksjonsmåter kunne forsterke et avvik. Han skilte mellom primære og sekundære avvik. Primære avvik er ifølge Lemert de former for avvikende atferd som utøveren ikke betrakter som unormale. Personen bryter dermed normer og regler uten å oppleve seg selv som unormal. Omgivelsene vil heller ikke oppfatte vedkommende som avviker (Hage, 1997, s. 63). Vedkommende vil da bortforklare eller unnskyldte det som har skjedd med en annen forklaring, f.eks. at vedkommende var uheldig og at det bare har skjedd den ene gangen. Det er bred enighet blant forskere om slike tilfeldige normbrudd ikke vil føre til at personen definerer seg selv som en avviker (Jensen, 2013, s. 6; Hauge, 2001, s. 102; Hage, 1997, s. 63).

Det som gjør at personen ikke betrakter seg selv som en person som har brutt med en sosialt akseptabel rolle, er på den ene siden personens egenfortolkning, og på den andre siden den overbærende reaksjonen fra omgivelsene. Men et slikt brudd skjer når vedkommende selv har gått inn i rollen som avviker og ser på seg selv som f.eks. kriminell. Avvik som fortsetter og lovbrudd som blir gjentatt, vil føre til en redefinering av den oppfattelsen omgivelsene har av personen, fra «en god gutt» til «en vanskelig gutt» (Hauge, 2001, s. 102).

Når det har skjedd, vil personen slutte å bortforklare sine avvik som tilfeldige. Personen vil istedenfor se på seg selv som en representant for den avvikende rollen, og som en person som

tilhører denne sosiale gruppen (Hauge, 2001, s. 103). Fra det stadiet har den avvikende atferden, f.eks. som kriminell, fått en endret årsaksforklaring. Avviket henger sammen med at vedkommende har akseptert sin nye rolle. Det er viktig å holde fast ved at endringen av karakter er en prosess som utløses av de reaksjonene som kommer fra omverdenen og som personen møter på sine primæravvik (Hage, 1997, s. 63). Kjentegn ved sekundæravvik er at vedkommende har akseptert sin nye rolle. Da blir personen oppfattet som en avviker av omgivelsene. Personens selvbilde vil bli påvirket, og nye avvikende eller kriminelle handlinger vil kunne oppstå på grunn av denne stemplingen (Jensen, 2013, s. 6).

Lovbrudd som gjentas er ikke lenger forårsaket av primære, men sprunget ut av sekundære fenomener som er personens definisjon, og akseptering av sin egen rolle. Det som gjør stemplingsperspektivet relevant for oppgaven er dens forståelse av ungdommenes opplevelser av seg selv, og hvordan de tror andre har oppfattet dem før debut til hasjsalg.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg tatt utgangspunktet i teorier som er både i gruppenivå, individnivå og Bourdieus teori som kan gå over på individ og gruppenivå. Stemplingsteorien var den siste teorien som ble belyst som gikk ut på konsekvensen av å bli utpekt som kriminell eller avviker. Teoriene skal til sammen kunne gi en forklaring på ungdommenes beskrivelser på debut til hasjsalg. De nevnte teoriene har fanget min oppmerksomhet med utgangspunktet i det ungdommene har sagt i intervjuene.

Kapittel 3

3. Metodisk valg og utforming

Hvordan skal jeg få snakket med ungdommene jeg ønsker å snakke med? Vil jeg få tak i de ungdommene jeg ønsker? Hvor er disse ungdommene? Skal jeg stå under Vaterlandsbrua og få kontakt med de som selger der, eller skal jeg snakke med tilfeldige ungdommer som selger? Skal jeg høre med folk om de kjenner noen som selger? Jeg er en kvinne i 20-årene med en gjenkjennelig minoritetsbakgrunn. Hvordan vil det påvirke forskningen? Hvordan skal jeg gjøre dette? Dette er refleksjoner jeg hadde under rekrutteringsprosessen. Hvordan dette utartet seg vil bli beskrevet i denne delen.

Kapittelet vil forklare «veien til målet», som vil si metodene jeg har brukt gjennom masteroppgaven. Den samfunnsvitenskapelige metoden er utgangspunktet for hvordan jeg skal gå frem for å innhente informasjon fra virkeligheten, og hvordan jeg skal analysere informasjonen. Denne informasjonen skal gi innsikt i samfunnsmessige forhold og prosesser (Johannessen & Tufte, 2002). Dette er et viktig kapittel som vil klargjøre fremgangsmåten og redskapene som har blitt brukt for å tilnærme seg og forstå min problemstilling.

Kvalitativ metode

Formålet med masteroppgaven er å forstå minoritetsgutters beskrivelse vedrørende salg av hasj. Siktemålet er å få beskrivelser, tanker, og opplevelser av ungdommenes liv og erfaring. Derfor er kvalitativ metode mer relevant i oppgaven enn kvantitativ metode som frambringer generaliserbare resultater og som har fokus på lovmessigheter (Bergander & Johnsen, 2006). Ved kvalitativ metode prøver man å oppnå en forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av fylldige data om personer og situasjoner (Ringdal, 2016, s. 26). innenfor denne metoden har jeg valgt intervju som metodologisk tilnærming i min kvalitative forskningsoppgave, framfor andre kvalitative forskningsmetoder, som f.eks. deltagende observasjon.

Intervju som metode

Det er ønskelig å få frem ungdommers oppfatning om eget liv ut fra deres eget perspektiv, og med deres egne ord. En deltakende observasjon kan få frem informasjon om hvordan hasj salg fungerer blant ungdommene, og hvordan ungdommene opptrer i et slikt miljø. Et intervju derimot søker å forstå verden sett fra ungdommens side (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 20).

Et kvalitativt forskningsintervju er ikke en hvilken som helst samtale (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 23). Forskningsintervjuet går dypere enn den spontane samtalen som skjer i hverdagen. Intervjuet har et mål om å konstruere kunnskap i samspillet eller interaksjonen mellom intervjueren, og den intervjuede. I forskningsintervjuet er tilnærmingen varsomt spørre- og lytteorientert, med overordnede tema som i større eller mindre grad strukturerer intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 23).

Utfordringer med kvalitativt intervju er blant annet å ivareta anonymiteten til ungdommene, i motsetning til det en spørreundersøkelse kan gjøre. Ungdommene kan fortelle om hendelser som de har opplevd med egne ord, og historien kan være gjenkjennelig for andre. Dette gjelder da spesielt for sensitive tema, som jeg også har valgt å problematisere. På en annen side kan et intervju gi svar på en god del spørsmål som et spørreskjema ikke kan, som det å vise sammenhenger i enkeltpersoners liv.

Semistrukturert intervju

Jeg har valgt semistrukturert intervjuform. Ved bruk av denne intervjuformen kan jeg som forsker få en større mulighet til å foreta sammenligninger mellom ungdommene, fordi man bruker den samme intervjuguiden overfor alle, med temaer som forskeren har valgt på forhånd (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). I praksis betydde dette at jeg stilte ungdommene de samme spørsmålene. Etter første intervju la jeg merke til at en altfor strukturert intervju med intervjuguide, ødela noe av fleksibiliteten og muligheten til å fordype meg i viktige temaer eller historier som ungdommene selv fortalte underveis. Semistrukturert intervju er inspirert av fenomenologien som beskriver verden slik den oppleves av ungdommen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 45). Dermed ble det viktig å la dem snakke ferdig. Vektleggingen av temaene i de forskjellige intervjuene ble ulik avhengig av hvilke tema ungdommene interesserte seg for, og ønsket å legge mest vekt på. Dette gjorde jeg for å innhente

beskrivelser av ungdommenes verden, noe et semistrukturert intervju gjør (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46).

En ulempe ved å velge semistrukturert intervju er at intervjueren og informanten ikke alltid har en felles forståelse av temaene. Det kan være at ungdommene legger vekt på noe som intervjueren ikke forstår og omvendt. Det kan være at jeg som forsker ikke stiller konkrete spørsmål som er forståelige. Forskeren er den som bestemmer temaene på forhånd, men hvordan vet forskeren at ungdommene har god nok kunnskap om og evnen til å reflektere over temaene det spørres om? Det kan være sprik mellom ønsket om å få kunnskap og det å ta etiske hensyn. Det er noe jeg opplevde i et av intervjuene jeg hadde. En av ungdommene jeg intervjuet kunne svare på disse spørsmålene: «Har du blitt tatt av politiet før?» og «Har du solgt hasj før?» med svar som «Både ja og nei» og «Jeg ønsker ikke å snakke om det». Jeg følte det var vanskelig å få samtalen til å flyte, og valgte dermed å avslutte. Dette er en begrensning som følger med intervjuformen. Det kan være at intervju som metode ikke var det rette metodiske verktøyet for denne ungdommen, eller det kan tenkes at spørsmålene jeg stilte ikke var egnet for ungdommen.

Intervjuguide

Innenfor forskningsintervju finnes det forskjellige intervjuformer som er hensiktsmessige for forskjellige forskningsformål (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 176). Intervjuformen er også avhengig av intervjuguiden og hvordan den blir brukt gjennom intervjuet.

Min intervjuguide var delt inn i seks temaer:

- 1) Bakgrunn/familie
- 2) Skole
- 3) Salg av narkotika
- 4) Miljø/sosialt nettverk
- 5) Politiet
- 6) Forebygging

Intervjuguiden inneholder dermed seks temaer med ulike spørsmål til hvert av temaene. Jeg har valgt å forholde meg til den samme intervjuguiden overfor alle mine informanter for å få et helhetlig forståelse av ungdommene, på de ulike temaene. Jeg bygget opp intervjuene slik at «enkle» temaer ble tatt opp først. Det første spørsmålet jeg stilte til alle sammen var

«Hvordan vil dine venner beskrive deg?» og «Hvordan ville du ha beskrevet deg selv som liten?» Jeg gjorde dette for å ufarliggjøre situasjonen og intervjuet, og på den måten kunne jeg skape en trygghet hos informantene. Jeg ble inspirert av Tjoras (2010, s. 115) inndeling av et dybdeintervju i følgende faser: oppvarmingsspørsmål, refleksjonsspørsmål og avrundningsspørsmål.

I perioden med utforming av intervjuguide var jeg opptatt av hvilken type informasjon jeg ønsket å innhente. Jeg var opptatt av å ikke stille spørsmål som ville besvare oppgaven direkte, men som ville holde fast ved den røde tråd i samtalen. Jeg ville at vi skulle snakke om venner og familiebakgrunn for å få et innblikk i ungdommenes tilknytning til familie og venner, og om disse ungdommene hadde venner som ikke solgte narkotika og som var rusfrie. Jeg ba dem fortelle om de hadde en signifikant person og hvem denne personen var, om det var en forelder, nabo, lærer eller venn. Dette gjorde jeg for å finne ut hva slags rolle vedkommende spilte i ungdommenes liv i den perioden ungdommene begynte å selge. Tanken bak det var å få en helhetlig forståelse av ungdommenes beskrivelse på hva som fikk dem til å begynne med hasjsalg.

Veien til informantene

I et forsøk på å rekruttere informanter til masteroppgaven har jeg vært innom noen ungdomsklubber, som Riverside, Røde Kors, og hatt et møte med Ungdom Mot Narkotika. Jeg har holdt et innlegg om barnevern for en gruppe ungdommer og fikk anledning til å snakke om masteroppgaven for denne gruppen. Jeg spurte om de kunne gi meg tips til hvordan jeg skulle intervju den gruppen jeg ønsket å få informasjon fra. Ungdommene jeg fikk råd fra visste hvordan det var å være i et vanskelig miljø med mye salg og bruk av narkotika. Jeg leste intervjuguiden for dem og fikk tilbakemeldinger fra ungdommene om spørsmålene var tydelig nok eller ikke.

Utvalg av informanter

Kvalitative studier baserer seg på strategisk utvalg. Det vil si at det ikke bygger på tilfeldighetsprinsippet, men at en tar vurderinger av hva som er mest relevant og interessant ut i fra teoretiske og analytiske formål (Grønmo, 2004, s. 88). Masteroppgaven omhandler

minoritetsungdom og salg av hasj. Dermed var et utvalgs-kriterium for oppgaven at informantene skulle være minoritetsgutter som enten var født eller oppvokst i Oslo. I følge NSD (Norsk senter for forskningsdata) kunne jeg ikke intervju ungdommer under 16 år, for da måtte jeg ha samtykke fra foreldrene, og valgte dermed ungdommer fra 16 til 25 år. Jeg var bevisst på, og klar over at rekrutteringen av denne gruppen av ungdommer ville ta tid, krefter og ressurser. Jeg intervjuet 8 ungdommer, og var fornøyd med antallet. Hva som blir sett på som et lite utvalg varierer og avhenger av formålet med undersøkelsen. Mitt mål med antallet er ikke å kunne generalisere. Mitt mål var å få god nok informasjon av ungdommene om temaet og problemstillingen. Jeg anser intervju med åtte ungdommer som godt nok. Jeg vet ikke om jeg hadde fått vite noe mer om jeg hadde intervjuet 1-2 personer til, men med tanke på tid, omfang og muligheter anser jeg intervju med åtte ungdommer som godt nok.

Rekruttering

Jeg kjenner noen herifra, men det er ikke vennene mine liksom, det er derfor jeg ikke henger med dem, og det er heller ikke folk jeg er komfortabel med å spørre, og ganske sikker på det heller ikke er folk som skal la seg intervju selv om det sikkert er anonymt.

Dette er et eksempel på svar jeg fikk av en god del personer under rekrutteringsperioden. Jeg opplevde store vanskeligheter med å rekruttere ungdommer. Det kan ha noe med at det de gjør eller har gjort er ulovlig. Jeg hadde en idé om å stå på gaten og ta direkte kontakt med ungdommer, men lot være å gjennomføre ideen på grunn av tid og ressurser. For hva er sannsynligheten for at noen ville ha sagt ja? Hvordan skulle jeg vite om ungdommen var innenfor utvalgs-kriteriet jeg hadde? Dermed ble det lettere å spørre bekjente om de kjente til eller visste om ungdommer innenfor utvalgs-kriteriet.

Jeg kom i kontakt med to voksenpersoner som har vært viktige brikker i rekrutteringsprosessen. Den første kontaktpersonen jobbet i et kriminalitetsforebyggende sysselsettings- og integreringsprosjekt, tett mot risikoutsatte ungdommer. Han har hjulpet meg med å komme i kontakt med mange ungdommer, men kun fire ungdommer har vært villige til å bli intervjuet.

Jeg kom i kontakt med de fire andre ungdommene gjennom en person som jobber med minoritetsungdommer. Han er godt kjent blant ungdommer som har hatt erfaring med kriminalitet og som har vært marginaliserte. Han driver med en guttegruppe en gang i uken, og jeg fikk lov til å komme innom og presentere meg selv og min oppgave. Jeg kom til møtestedet, og ble møtt av denne voksenpersonen og 6 ungdommer fra 19 år til 24 år. Jeg introduserte meg selv, fortalte om oppgaven og hvorfor jeg ønsket å skrive om et tema som dette. Jeg fikk stille en del spørsmål som de svarte på i plenum som «Hvorfor tror dere det er en del ungdommer som selger?» og «Hvordan kan man forebygge?» Dette er spørsmål som ikke har noe fasitsvar, og krever heller ikke personlige historier. Det jeg ønsket var å bryte isen og engasjere ungdommene. Etter samtalen skulle guttegruppen på middag, og jeg ble spurt om jeg ville være med, og det gjorde jeg. Det medførte at kontakten ble litt bedre, og jeg fikk telefonnumrene til alle ungdommene, men kun fire av dem ønsket å bli intervjuet.

Utvalget som helhet er altså ungdommer som har hatt kontakt med det offentlige eller med en prososial voksenperson. Ungdommene som har blitt intervjuet er dermed ikke marginaliserte ungdommer på lik linje med de som selger på gaten i dag. De representerer dermed ikke guttene som selger på gaten, men de har med seg en fortid, og en historie om hva som fikk dem til å debutere til hasjsalg. Det er en historie som kan gjenkjennes av andre som er eller har vært i samme situasjon.

Intervjusituasjonen

Jeg gjennomførte åtte intervjuer, og tre av dem ble utført på OsloMets lokaler, tre intervjuer foregikk på arbeidsplassen min, ett intervju ble avholdt på kafé, og ett på en ungdomsklubb. De jeg hadde samtale med på OsloMets lokaler, og på arbeidsplassen min, hadde ikke noe ønske om møtested. De to andre derimot hadde det. Å utføre intervju på et sted hvor informanten føler seg trygg skaper et godt utgangspunkt for intervjuet (Tjora, 2010).

Ungdommen jeg hadde intervju med på ungdomsklubben valgte stedet selv fordi han pleide å være på ungdomsklubben. Intervjuet med denne ungdommen gikk bra, men jeg opplevde at det var mye støy utenfra selv om vi fikk et eget rom. Det samme gjaldt intervjuet på kaféen. Intervjuene jeg hadde på kontoret og på OsloMets lokaler var preget av færre distraksjoner som kunne påvirke samtalen.

Båndopptak

Jeg fikk tillatelsen av ungdommene til å benytte meg av båndopptaker under alle intervjuene. Jeg presiserte at det var valgfritt og at vi kunne slå den av underveis hvis de skulle ombestemme seg. Jeg forklarte informantene grunnen til bruk av båndopptaker, og fortalte at alt skulle slettes etter innlevering av oppgaven.

Det er både fordeler, og ulemper ved bruk av båndopptaker. Ulempen er at båndopptakeren kan virke forstyrrende. Det la jeg merke til under første intervju hvor ungdommen stirret på båndopptakeren. Jeg valgte å sette den utenfor synsfeltet slik at de andre ungdommene ikke skulle bli like distraheret som den første ungdommen, men jeg var bekymret for at båndopptakeren ikke skulle fange opp alt. Båndopptakeren registrerte heldigvis alt som ble uttrykt muntlig.

Den positive siden ved bruk av båndopptaker er at intervjuet blir bevart i sin helhet, og at jeg dermed ikke trenger å bekymre meg for om jeg glemmer en viktig setning eller en historie som ungdommen forteller underveis. Jeg ser i ettertid at båndopptakeren har vært av stor verdi. Jeg har fått muligheten til å transkribere alt som har blitt sagt, og muligheten til å lese intervjuene flere ganger for å få en bedre forståelse av det ungdommene sa. I tillegg til det, brukte jeg ungdommenes utsagn i oppgaven, noe som vil bli beskrevet tydeligere senere i dette kapitlet.

Relasjonen mellom meg og ungdommene

Under intervjuene ble det tatt opp sensitive temaer som ungdommene kanskje ikke snakker mye om til daglig. Likevel ble det lange nok intervjuer. Samtalene varte over en time med alle ungdommene, utenom ett intervju. Det lengste varte i over 2 timer. Det var også et intervju som ble avsluttet etter 37 minutter fordi ungdommen ikke ønsket å dele så mye av sitt liv og sine historier. Det var den ungdommen jeg beskrev tidligere som svarte på spørsmålene jeg stilte med «både ja, og nei».

Jeg følte at det var bedre flyt i samtalene med de fire siste informantene. På den ene siden kan det handle om at disse ungdommene fikk en mulighet som de fire andre ungdommene ikke fikk, som var å ha en uformell samtale i tillegg til å stille spørsmål om forskningsoppgaven før selve intervjuet. På den andre siden kan det være at jeg var roligere og avslappet med de

fire siste informantene fordi jeg var mer komfortabel med å intervjuer. Jeg hadde også tilegnet meg mer kunnskap om temaene på grunn av tidligere intervjuer som gjorde meg rustet til å stille bedre oppfølgingsspørsmål.

Selv om jeg fikk en bedre relasjon med de fire siste enn de fire første, må jeg ta i betraktning at det finnes en begrensning ved å innhente informasjon uansett relasjon. Historiene som ungdommene forteller er preget av hvem det fortelles til, i hvilken situasjon og på hvilken måte det blir gjort. Selv om jeg følte at intervjuene gikk bra, og relasjonen var relativt god, må jeg ta i betraktning at jeg har en rolle som forsker.

Veien frem til analysen

Å analysere kvalitative data er vanskelig fordi det ikke finnes standardiserte teknikker, slik som analyse av talldata (Ringdal, 2012, s. 249). Analyse er noe man gjør fra start til slutt. Å analysere betyr å dele opp i biter eller elementer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 219). Den første oppgaven til forskeren etter å ha intervjuet informantene, er å forstå vedkommendes livsverden. Siden må intervjueren uttrykke den nyervervede forståelsen i et språk som kan leses og oppfattes av andre. Min oppgave er å si noe om ungdommenes opplevelser og meninger gjennom analyse, fortolkning og diskusjon av funnene. Jeg ønsker dermed å forklare hvordan jeg har gått frem for å forstå mitt datamateriale.

Transkribering og kategorisering

Etter intervjuene fortsatte jeg analyseprosessen ved å transkribere intervjuene. Det ble mange timer med transkribering. Jeg valgte å transkribere alt som ble sagt, og leste det transkriberte materialet flere ganger for å forstå ungdommenes livsverden bedre. Jeg var dermed opptatt av innholdet i intervjuene for analysedelen. Jeg har også valgt å sitere ungdommene ordrett fra intervjuene, derfor har transkriberingen vært av stor verdi. Grunnen til dette valget er for å ikke endre på hvordan ungdommene beskriver sine opplevelser. De beskriver sine opplevelser med egne ord, uttrykk og metaforer som sier noe om hvordan de har følt på det de beskriver, og forteller om. Ungdommene bruker noen ord, og uttrykk som ikke står i norske ordbøker for å beskrive følelser, situasjoner og handlinger. Derfor har jeg laget en liste over ord og uttrykk som blir brukt i oppgaven av ungdommene, og den vil bli presentert i kapittel fire.

Ungdommenes måte å uttrykke situasjoner på er individuelt. Dersom jeg hadde brukt en felles prosedyre i forhold til språk ville mye av ungdommenes opplevelser og egenhet ha blitt visket bort. Derfor har jeg ikke gjort om ungdommenes ord og uttrykk, for å bevare deres individuelle opplevelser og egenhet.

Etter transkriberingen systematiserte jeg alt ved bruk av kategorier. Jeg foretrakk å dele materialet inn i de seks kategoriene jeg brukte i intervjuguiden; bakgrunn (familie), skole, salg av narkotika, miljø/sosialt nettverk, politi og forebygging. Hensikten med kategorisering og en slik tilnærming til materialet, er å gå i dybden på de temaene som har forekommet i intervjuene. Temaene ble tydeligere, og meningene til ungdommene kom frem. Samtidig anviste dette en god oversikt over opplysningene fra ungdommene knyttet til de ulike temaene.

Masteroppgaven handler om ungdommenes opplevelse av sin debut til hasjsalg. Dermed kan analysing av kategorier gi et innblikk i hvilken kategori ungdommene har fokusert på og hvilken kategori ungdommene føler har hatt avgjørende betydning når det gjelder debut til hasjsalg. Jeg har tatt med i betraktning at disse kategoriene kan ha lagt føringer for hvilke temaer ungdommene kunne snakke om, men det er derfor jeg avsluttet med et åpent spørsmål for å signalisere at ungdommene skulle få snakke om det de ville.

Utgangspunktet for analysen av materialet ligger i tematisering og kategorisering. Drøfting og diskusjonskapittelet er basert på teori og empiri. Ut i fra oppgavens omfang har jeg funnet de analytiske verktøyene og deretter bearbeidet empirien. Den teorien jeg har brukt og hvordan jeg har valgt å fortolke analysen tar utgangspunkt i problemstillingen. Jeg har dermed brukt teori som belyser ungdommenes synspunkter for å få frem deres stemme.

Min rolle som forsker

Jeg tror og mener at min bakgrunn som synlig muslimsk kvinne kan ha hatt betydning for forskningsoppgaven både direkte og indirekte. Det var en gutt som ikke ønsket å møte meg etter en telefonsamtale. Dette var en ungdom som en av kontaktpersonene hadde fått kontakt med. Denne ungdommen hadde ikke noe imot å innrømme at han solgte hasj, men ønsket ikke å møte meg fordi vi hadde samme etnisk bakgrunn. Han syntes det ville vært rart. «Jeg er ikke

stolt over det jeg har gjort, og det føles ikke riktig å snakke med en søster som har samme bakgrunn som meg.» Jeg snakket med en venn av meg som sa det samme. Han sa at det var «ceeb», galt, å snakke om sånne ting med en søster.

Å selge hasj er ikke verdinøytralt. Det er viktig å være bevisst på det når en intervjuer en ungdom om dette temaet, og at det kan påvirke intervjuet. Intervjusituasjonene og datamaterialet har blitt påvirket av at jeg er kvinne. Som kvinne valgte jeg å intervju unge gutter, hvorav fire av dem var like gamle som meg. Den ene som var på min alder fortalte mye om det han hadde gått gjennom som ungdom. I noen situasjoner lurte jeg på om han valgte å fremheve problematiske sider ved livet sitt for å overbevise meg om sin vanskelige fortid. Det er problematisk å nevne at informantene kan ha behov for å «pynte» på virkeligheten når spørsmålene dreier seg om sensitive temaer som lovbrudd og rusbruk. Jeg kan heller ikke se bort fra at det kan være vanskelig å snakke med en fremmed person om sensitive temaer. Til tross for at jeg både er en synlig muslim og kvinne virket det som om ungdommene var avslappet da jeg intervjuet dem. Jeg var redd for at de skulle skjule «haramlivet», det gale livet, som noen av ungdommene kalte det, men under intervjuene erfarte jeg at ungdommene fortalte åpent også om vanskelige ting. Jeg tror og mener at alderen, og væremåten min har spilt inn og vært en viktig faktor for stemningen under intervjuene. Jeg tilpasset språket ved å bruke hverdagspråk, i tillegg ble ungdommene overrasket over alderen min, og at vi dermed var jevnaldrende. Noen av ungdommene ble også igjen etter intervjuet for å prate. Mange av dem uttrykte også at de satte pris på at noen var interessert i deres tanker, idéer og opplevelser.

Refleksjon innebærer at jeg som forsker har evnen til å se betydningen av min egen rolle og den forståelsen som jeg bringer med meg inn i masteroppgaven. Derfor er det viktig at man erkjenner hvem man er, sin individualitet som forsker, og hvordan personlige interesser og verdier påvirker forskningsprosessen fra første idé til avslutning. Et annet aspekt å ta i betraktning er om jeg klarte å se på ungdommene med åpne øyne, eller om jeg har hatt med meg mine fordommer hele veien? Det er problematisk å forestille seg at fordommer kan tas bort slik at det «autentiske» igjen kommer til syne (Risjord, 2014). Jeg tror og mener at man kan være mer åpen for ny kunnskap når man først blir bevisst på sine egne fordommer.

Relabilitet, validitet og overførbarhet

Relabilitet og validitet er viktig i en kvalitetsvurdering, og sier noe om kvaliteten på studien. Det er dermed viktig å ha et kritisk blikk på det man undersøker, og hva man gjør og har gjort. Relabilitet som også blir kalt for pålitelighet handler om hvorvidt forskningen er troverdig. I kvalitative studier kan det være vanskeligere å teste forskningens pålitelighet på grunn av at forskeren har en aktiv rolle og tar med seg sine fordommer og kunnskaper på feltet. Påliteligheten kommer tydeligere frem i kvantitativ forskning som er mer etterprøvable (Ringdal, 2012).

Spørsmålet er om det ungdommene har sagt lar seg forske på, og om studien sier noe om virkeligheten? For at troverdigheten skal opprettholdes i kvalitative metoder må studien kunne reproduseres på andre tidspunkt av andre forskere. For at dette skal la seg gjøre, må jeg gi en beskrivelse av min fremgangsmåte fra start til slutt. Jeg må være åpen om utvalget, valg av metode, intervjuguiden og hvordan jeg har valgt å bruke og utvikle informasjonen jeg har fått fra informantene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). For å sikre troverdighet er det viktig å ha en forståelse av at forskningsprosessen er refleksiv, noe som blant annet betyr at forskeren erkjenner og er åpen om at personlige verdier og interesser er med på å farge hele forskningsprosessen (Halvorsen, 2008, s. 72). Dette er noe jeg har prøvd å gjøre i metodekapitlet. En annen måte å bevare relabiliteten på er å underbygge funnene ved bruk av litteratur som allerede finnes på feltet. Jeg kan ha lagt føringer for hva slags temaer som skulle tas opp i intervjuet jeg har hatt med ungdommene, og det kan være en begrensning i et semistrukturert intervju med intervjuguide, men jeg valgte å stille åpne spørsmål som «Er det noe mer du ønsker å tilføye? / Har du flere tanker eller historier du ønsker å dele med meg?». Slike spørsmål kan styrke påliteligheten ved at ungdommene får muligheten til å snakke og ta opp det de selv ønsker å snakke om. I innledningen har jeg med et punkt som heter «tidligere forskning», og det er et eksempel på hvordan jeg kan bevare troverdigheten ved at jeg sammenligner resultater fra andre undersøkelser med mine funn.

Validitet i kvalitativ forskning er ikke knyttet til talldata, men til tekstdata, og man sikrer da validitet gjennom å være saklig og pålitelig i sin bruk av metodene for datainnsamling, og analyse av dataene. En måte å gi forskningen validitet på er å la ungdommene selv ta stilling til hvor valide de presenterte resultatene er ved å sende resultatene til dem, og finne ut om jeg som forsker har klart å benytte meg av deres begrepsverden (Halvorsen, 2008, s. 72).

Når det gjelder overførbarhet må man se hvem og hva som kan overføres. Antall intervjupersoner avhenger av formålet med undersøkelsen. Jeg har intervjuet 8 ungdommer som har ytret seg om subjektive opplevelser og erfaringer fra sine liv. Funnene som kommer frem i datamaterialet om ungdommene kan dermed ikke generaliseres til hele ungdomspopulasjonen som driver eller har drevet med salg av hasj. Årsaken er at dette ikke er en homogen gruppe. Utvalget er ikke stort nok til å statistisk generalisere, men det er heller ikke formålet mitt med oppgaven. Allikevel kan man i kvalitative studier generalisere ved hjelp av teori og gjennom analyse. Det er fortolkninger og beskrivelser av mønstre i datamaterialet som legger grunnlag for generaliserbarhet (Leseth & Tellmann, 2018, s. 18). De ungdommene jeg intervjuet har vært igjennom en marginaliseringsprosess og forteller om en marginalisering. Min problemstilling og guttenes beskrivelser om debut til hasjsalg kan generaliseres til andre minoritetsungdommer med samme problematikk, gjennom den teoretiske forståelsen som er knyttet til masteroppgaven.

Etikk

Det dukket opp en god del etiske problemer underveis i arbeidet med masteroppgaven. Selv om undersøkelsen er godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata), betyr det ikke at de etiske dilemmaene er fjernet. Etiske problemer i intervjuforskningen oppstår spesielt på grunn av de komplekse forholdene som er forbundet med å «utforske menneskers privatliv og legge beskrivelsene ut i det offentlige» (Brich, Miller, Mauthner & Jessop, 2002, s. 97). Spørsmål jeg stilte meg selv før jeg begynte å forske på problemstillingen var følgende: «Hvem nyter godt av denne forskningen?» og «Vil ungdommene tape på dette på kort og lang sikt?»

Jeg opplevde at jeg sto overfor et etisk dilemma ved rekruttering av ungdommene. Det var noen ungdommer som ikke ønsket å møte meg på grunn av vår felles etniske bakgrunn. Det har blitt sagt at majoriteten av de som selger har den samme etniske bakgrunnen som meg. Jeg har erfaring med at det er informasjonsflyt innenfor en minoritetsgruppe. Ungdommene kan frykte at de mest private opplysningene kan komme ut og bli spredd i miljøet. Da blir det vanskelig å bygge tillit. Derfor har jeg vært oppmerksom og nevnt anonymitet flere ganger til ungdommene.

Anonymisering av ungdommenes historie, og navn har vært et annet dilemma som har dukket opp. Jeg har latt ungdommene få være med å bestemme navn for at de skulle være med i mesteparten av prosessen. Men jeg spurte meg selv om navnene kunne være navn som andre visste om, og om disse navnene kunne identifisere ungdommene? Jeg ringte derfor til ungdommene og ble enige om å bruke navn som ingen bruker på dem. I tillegg har jeg valgt å ta bort hendelser som noen av ungdommene har fortalt om, som er kjent gjennom media, for å bevare anonymiteten deres. Jeg har derfor omskrevet noen opplysninger for å sikre ungdommenes anonymitet.

Presentasjon av guttene

Nedenfor vil jeg gi en kortfattet presentasjon av ungdommene jeg har intervjuet, en oppsummering av deres liv og historie. Navnene har jeg valgt i samarbeid med ungdommene. Jeg har omskrevet noen opplysninger for å sikre ungdommenes anonymitet. Denne presentasjonen skal gi et innblikk i hvordan ungdommene har hatt det, som dermed gir en forståelse ovenfor temaene som blir presentert i neste kapittel.

Diego

Diego er en 21 år gammel somalisk gutt. Han kom til Norge som unggutt sammen med sine to brødre til far gjennom familiegjengenforening. Faren var gift og hadde barn fra før. Diegos mor døde da han var liten og han vet ikke noe om henne. Han var analfabet da han begynte på skolen og gikk på mottaksklasse før han begynte på ungdomsskolen. På ungdomsskolen ble han mobbet. Under ungdomstiden mistet han en av brødrene han hadde en god relasjon til. Han hadde dårlig kontakt med resten av familien, og ble tatt hånd om av barnevernet som tenåring. Han har bodd på ulike steder, og har gått på ulike videregående skoler uten å fullføre.

Abdi

Abdi er en 21 år gammel somalisk gutt som er oppvokst i Oslo øst. Bor sammen med mor og yngre søsken. Hadde støttekontakt på barneskolen. Ble sendt til Somalia på barneskolen, og kom tilbake i starten av ungdomsskolen. Ungdomsskolen var tøff for Abdi. Videregående ble vanskeligere. Han gikk på ulike yrkeslinjer under videregående skole.

Rusti

Rusti er fra Kroatia. Han er 23 år gammel og oppvokst i Oslo øst. Han har fire søsken og er yngst i søskenflokket. Foreldrene skilte seg, og far flyttet tilbake til hjemlandet. Han forteller at tiden på barneskolen var en grei periode. Han hadde to eldre brødre hvorav en av dem drev med kriminalitet. Han mistet skoleplass siste året på videregående skole etter en ferie pga. en feil i skolesystemet. Salg av narkotika, ran og fengselsstraff var det neste som skulle møte Rusti.

Ibo

Ibo er 24 år gammel fra Kenya. Han er oppvokst i Oslo og bor sammen med foreldre og tre søsken. Han forteller at han var den eneste afrikaneren på skolen og at han ble mobbet som liten. Han var ikke skoleflink, men forteller at han hadde fotball som sin fremtidsplan. Det ble et vendepunkt for han da han brakk foten og fotballdrømmen var over.

Fekir

Fekir er en 19 år gammel gutt fra Tunisia. Oppvokst i Oslo øst med mor, far og lillebror. Far døde av kreft da han gikk på videregående skole. Han forteller at han var bråkete på barneskolen. Han var god i fotball, men sluttet for å være sammen med venner. Etter ungdomsskolen valgte han yrkeslinje fordi han var skolelei, men byttet ulike linjer og gikk på forskjellige videregående skoler.

Abdinasir

Abdinasir er en 23 år gammel somalier som er oppvokst i Oslo øst sammen med foreldre og fem yngre søsken. Han omtaler oppveksten sin som helt vanlig. Han spilte fotball, men sluttet etter ungdomsskolen. Mye tid ble brukt sammen med venner etter ungdomsskolen. Han gikk på forskjellige videregående skoler. Han forteller at han begynte med annen kriminalitet før hasjsalg.

Isak

Isak er en 22 år gammel somalier som er født og oppvokst i Norge. Bor i Oslo øst sammen med mor og søsken. Han har flyttet rundt syv-åtte ganger i Oslo. Han forteller om ungdomsskolen som grei, men at han gikk på den verste ungdomsskolen. Han gikk på tre ulike videregående skoler. Han byttet skole på grunn av dårlig tilpasning til miljøet og menneskene på skolen.

Reekz

Reekz er en 21 år gammel somalier, oppvokst i Oslo øst, og bor sammen med mor og søsken. Han kom til Norge som 9-åring og var en rolig gutt fram til han var 15 år gammel, til slutten av ungdomsskolen. Etter ungdomsskolen havnet Reekz på en dårlig videregående skole. Han gikk på videregående i fire år og byttet skole tre ganger.

Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gjort rede for min metodologiske tilnærming til masteroppgaven ved å forklare veien til målet fra start til slutt. Jeg har også reflektert over og belyst noen utfordringer jeg har møtt på. Jeg avsluttet med en presentasjon av ungdommene som har blitt intervjuet i forbindelse med masteroppgaven. I det neste kapittelet blir problemstillingen belyst med diskusjon og drøfting av ungdommenes utsagn basert på fire temaer som har utkrystallisert seg.

Kapittel 4

4. Temaer og funn

I datamaterialet med intervjuene av ungdommene kommer det fram at det å starte med salg av hasj kan relateres til mange ulike sammensatte faktorer. Allikevel er det noen likhetstrekk ved alle intervjuene. Det har utkrystallisert seg fire hovedtemaer basert på intervjuene med ungdommene. Temaene som blir presentert er basert på ungdommenes syn på hva som fikk dem til å begynne med salget. Temaene er: marginalisering på skolen, sosialt nettverk, stempling og dårlig økonomi. Innenfor hvert tema vil jeg presentere faktorer ungdommene selv sier har påvirket dem til debut til hasjsalg. Jeg betrakter disse faktorene som funn i mitt materiale. Funnene som presenteres i denne delen vil være utgangspunkt for drøfting i lys av teoretiske perspektiver som er beskrevet i kapittel 2. Jeg skal nå gi en kort presentasjon av tema og funn i mitt materialet.

Skole

Skole i seg selv er ikke en årsak eller funn, men ungdommene forteller om en trøblete skolegang gjennom barndommen. Det er noe i deres opplevelse av å gå på skolen som har gjort at de har opplevd en slags progresjon ved å gå fra skolen til gaten. Segregerte klasser, dårlig tilrettelagt undervisning og negative opplevelser på videregående skole er gjennomgående problemer hos ungdommene. Dette er gjennomgående mønstre, og jeg setter det i sammenheng med lite mestring på skolen, som et funn under dette temaet.

Sosialt nettverk

Sosialt nettverk er et tema ungdommene også har tatt opp. Ungdommene forteller at omgivelsene har vært en sterk påvirkningsfaktor for debut til hasjsalg. Dette blir regnet som funn i mitt materialet. Når de nevner de negative omgivelsene som en påvirkningskraft, snakker de om eldre nabogutter og venner som allerede driver med noe kriminelt. I tillegg til den negative påvirkningen fra venner trekker ungdommene seg fra storsamfunnet og blir mer marginalisert. Dette er mønster som har blitt sett hos mange av ungdommene.

Stempling

Stempling er et annet tema ungdommene har tatt opp som en årsak til at de begynte å selge. Ungdommene snakker om en følelse av å bli stemplet som kriminelle før de debuterte til hasjsalg. Ungdommene nevner politiets rolle i stemplingsprosessen. Stigmatisering før debut til hasjsalg er et funn i dette temaet.

Dårlig økonomi

Det siste temaet jeg har identifisert, og som også danner utgangspunkt for min diskusjon handler om dårlig økonomi. Mange av ungdommene nevner at de kun bor sammen med en forelder som forsørger flere barn. Det å ikke være en byrde for familien har vært et gjennomgående svar fra ungdommene, og et viktig funn.

Det er i dette kapittelet jeg presenterer datamaterialet fra intervjuene av ungdommene. Det gjør jeg ved å gjengi det ungdommene har sagt ved bruk av sitater fra det transkriberte materialet. Jeg kommer også til å gjenfortelle deres historier med egne ord for å få et bedre innblikk i ungdommenes fortellinger. Å bruke, og referere til sitater i teksten er også en måte å nyansere, eksemplifisere og utdype temaene på.

I hvert tema som diskuteres starter jeg med en kort presentasjon av det teoretiske rammeverket som jeg tenker å bruke fra teorikapittelet. Dette gjør jeg hver gang et nytt tema skal diskuteres og drøftes, slik at leseren forstår hva jeg har tenkt, og hvordan jeg har forstått guttenes synspunkter. Rekkefølgen på temaene som skal diskuteres er følgende; marginalisering på skolen, sosialt nettverk, stempling og dårlig økonomi. Omfanget av diskusjon tilknyttet temaene variere på grunn av ungdommenes interesse og fokus, men først skal jeg presentere ord og uttrykk som blir brukt av ungdommene i diskusjonskapittelet

- **Wallah** – Ved Gud (som i: Wallah, jeg sverger = jeg sverger ved gud)
- **Pakkis** - Forkortelse på en pakistaner
- **Joint** – En rullet sigarett med cannabis, ofte blandet med tobakk
- **Godka** – Hule på somali (referert til: under vaterlandsbrua)

Marginalisering på skolen

Innledning

Ungdommene har nevnt ulike forhold rundt skolesituasjonene som avgjørende faktor for debut til hasjsalg. For å forstå dette på et høyere nivå har jeg valgt å anvende teorier fra Mead, Merton og Bourdiue. Merton tar opp begrepet personlig anomi. Mead tar for seg selvet og selvets utvikling. Jeg skal bruke Bourdieus kulturelle kapital, for å vise til hva manglende kapitalform kan gjøre med ungdommen. Dette er det teoretiske rammeverket jeg kommer til å ta i bruk for å forklare ungdommenes forståelse av hvordan skolen kan ha medvirket til marginalisering av ungdommene. Jeg kommer også til å supplere med andre teorier

Debut på skolen

Ungdommene forteller at de ble introdusert til hasjen allerede på skolen. Ut i fra uttalelsene til ungdommene er det et gjennomgående trekk at de ble introdusert til hasjen på skolens område av andre elever. Fekir forteller følgende: «Jeg begynte så smått i 9.-10.klasse, også var det første året på videregående, da var det en del. Andre året på videregående, første semester også.» Diego, Ibo og Fekir ble introdusert til hasjen på ungdomskolen og begynte å selge så smått i 10. klasse, også økte salget etter hvert som årene gikk. Abdi, Rusti og Reekz begynte å selge på videregående. Abdinasir og Isak begynte med salget etter videregående skole. Isak er den eneste som ikke nevner skolerelaterte grunner til at han begynte å selge hasj. Hva kan faktorene være til at noen av ungdommene debuterte til hasjsalg på skolen? Det er et spørsmål som skal belyses framover i denne delen.

Dårlig tilrettelagt undervisning

Det er interessant at de ungdommene som startet tidlig med salg av hasj forteller at de ikke fikk god nok tilrettelagt undervisning, til tross for at noen av dem hadde støttekontakt, og segregerte skoletiltak. Det kan hende at hjelpen de fikk ikke var den hjelpen de trengte, og hadde behov for. Da jeg spurte Diego hvorfor han begynte å selge, fortalte han om de ulike grunnene, som at skolen ble vanskelig. Diego fortalte at fagene ble for vanskelige og at forventningene til det han måtte kunne ble høye, og dermed mistet han motivasjonen. De andre ungdommene antydte det samme. Da jeg spurte dem hvorfor de var utagerende på skolen,

svarte fem av ungdommene at undervisningen var kjedelig, og at de ikke hadde motivasjon til å lære. Dette kan ha en sammenheng ved mangel av kulturell kapital, og derfor kan vi forstå det i lys av Bourdieus kapitalform. Kulturell kapital består i å ha tilegnet seg og mestre den dominerende kulturelle koden i samfunnet (Aakvaag, 2008, s. 153). Den kulturelle koden kommer til uttrykk på skolen i form av kunnskap. Ungdommer som kommer fra hjem med kulturell kapital som er tilnærmet skolens kapital er bedre i stand til å forstå de formelle og uformelle reglene som gjelder på skolen (Bakken, 2003, s. 64). Dermed har de et bedre utgangspunkt for å videreutvikle de kulturelle ferdighetene. Dette kan føre til vanskeligheter for ungdommer som ikke har den typen kulturell kapital med seg eller kan tilegne seg det på samme måte. Dersom en ikke får tilpasset opplæring som setter vedkommende eller ungdommen i stand til å benytte seg av skoletilbudet på samme måte som medelevene, kan det gjøre noe med personens selvbilde og oppfatning av seg selv, som kan medvirke til marginalisering. Dette kan illustreres gjennom Abdi sin historie.

Abdi er en av ungdommene som mente at han ikke fikk godt nok tilrettelagt undervisning, og som ble mer og mer marginalisert. Han fikk dermed ikke benyttet seg av skolens tilbud på samme måte som medelevene sine. Abdi fortalte at han var veldig vanskelig som liten. Han fikk sin første politikontakt allerede i niende klasse. Hasjsalget begynte ikke for Abdis del før sommeren mot videregående skole. Det var på den tiden han ble kjent med nye gutter som drev med kriminalitet, som kan være en indikator på marginalisering. Men hva førte til at Abdi ble kjent med disse nye guttene? Abdi fortalte at han hadde en egen støttekontakt som fulgte han på skolen: «Jeg var en av de som ikke var flink på skolen. Jeg var trøbbelgutt hvis man skal beskrive det.» Han fortalte videre at han aldri var i undervisningen: «Jeg var enten hos inspektøren, eller så måtte jeg være hos helsesøster, og jeg fikk ikke noe tilrettelagt arbeid. Det var sånn. De hadde ikke kontroll på meg.»

Ved bruk av Meads forståelse av selvets utvikling, kan vi forså Abdis utsagn og opplevelser. Måten Abdi beskrev seg selv på, sier noe om hvordan han tror andre oppfattet han, men også hvordan han oppfatter seg selv. Mead forklarer at selvet utvikles gjennom interaksjon med andre mennesker. Vi mennesker har evnen til å «speile» oss i omgivelsene (Jensen, 2013, s. 6). Det kan være at Abdi la merke til at han var annerledes fra han var liten av. Det å ha egen støttekontakt på barneskolen, bli sendt til Somalia, aldri være i undervisningen og kun være hos inspektøren, kan ha gitt Abdi et inntrykk av at han var annerledes enn andre medelever. Abdi fortalte at han opplevde å få mange negative reaksjoner fra lærere på grunn av hans

atferd som resulterte til at han brukte mesteparten av tiden i gangene, med inspektøren, hos helsesøster eller på rektors kontor. Med andre ord ble han en kasteball. Reaksjonene som kommer fra omverdenen, og som ungdommen møter kan ha en rolle for ungdommen. Skolen kan da være en forutgående variabel som påvirker selvfølelse, og selvbilde til ungdommen i negativ retning. Nå skal jeg forklare hvordan segregerte klasser har vært med å påvirke både selvfølelsen, og selvbilde til ungdommene.

Segregerte skoletiltak

For noen av ungdommene har skolen representert en negativ faktor. Fekir, Diego, Ibo, Abdi og Reekz forteller at de var utagerende, og vanskelige på barne- og ungdomsskolen. Fellestrekk hos de fire første guttene som er nevnt er tidlig debut til hasjsalg. Noen av ungdommene fikk segregerte skoletiltak, og forteller hvordan det var. Reekz forteller følgende:

Jeg herjet grovt. Jeg kjørte 185 km i timen, wallah. Vi fikk en vekter til å passe på oss, vi var fire gutter. På biblioteket. En somalier, en albaner, en gæren pakkis og en libaneser. Når friminuttet begynte, pleide vi å lage helvete i klassen.

Diego ble også plassert i en egen klasse på lik linje med Reekz og forteller:

Vi lagde mye kvalme. Det var ikke alle lærere som ville undervise meg, så jeg fikk en. Jeg og bestekompisen min, og et par andre som var også mine kompiser. Vi fikk en egen klasse. Det var ikke vanlig klasse.

Ungdommene forteller at det var i de segregerte klassene de ble introdusert til hasjen. Diego forteller at han ble plassert i en ny klasse på grunn av lite mestring og uro på skolen. I den nye klassen gikk han sammen med en annen som var «i det miljøet» som Diego sa. Diego forteller også at han ikke var «den typen», før han ble kjent med denne gutten. Reekz som begynte med salget senere enn Diego sier det samme som Diego. Han forteller at han begynte med salget etter å ha blitt kjent med guttene i den nye klassen.

Dette kan forstås i lys av Meads begrep om selvet. Når ungdommene forteller om påvirkning fra de andre i klassen, kan det handle om det bildet ungdommene får av seg selv i klassesituasjonen. Når Diego sier at han ikke «var den typen» viser han til den prosessen Mead snakker om, det vil si når «jeg-et» blir til «meg-et». Selvet kan dermed rekonstrueres ved hjelp av et skille mellom et «jeg» og et «meg». Jeg-et er den ubevisste delen, mens meg-et er personens bevisste refleksjoner over egne handlinger. Den eneste måten den ubevisste delen kan bli bevisst er når jeg-et blir et objekt for bevisstheten (Mead, 2005, s. 201)

Ut i fra guttenes fortellinger kan man muligens anta at ungdommene la merke til sine ubevisste handlinger, og sine ubevisste oppførsel først da de begynte i den nye klassen sammen med andre med lik oppførsel og atferd. Deres selvbilde kan dermed ha blitt bevisstgjort i den segregerte klassen. Det er derfor Mead mener at selvet vokser frem gjennom sosial samhandling (Mead, 2005).

Damsgaard og Kokkersvold mener at skolen både kan representere en positiv, og en negativ faktor for ungdom i risikozonen i forhold til kriminalitet og antisosial atferd (2011, s. 12). Ungdommenes beskrivelser av seg selv kan indikere risikofaktorer. Risikofaktorer er samlebetegnelse på faktorer som øker faren for utvikling av vansker, og negativ utvikling (Damsgaard & Kokkersvold, 2011, s. 29). Lien (2011) nevner ulike faktorer som kan føre til at ungdom begår kriminelle handlinger. Lesevansker, svake skolerestater, høy impulsivitet og at man er sint, irritert og hyperaktiv, er personlige egenskaper som kan være risikofaktorer (s. 44). Dette er personlige egenskaper ungdommene selv har nevnt i intervjuene.

Fekir sa følgende: «På ungdomsskolen så kan man jo merke hvem som har større risiko enn andre for å bli kriminell.» På sett og vis kan det stemme. Det har blitt gjort forskning, og longitudinelle studier som har funnet at barn som blir sett på som rastløse, og urolige har en økt sannsynlighet for å bli involvert i kriminelle handlinger og aktiviteter (Farrington, Loeber & Kammen, 1990). Dette gir igjen en forklaring på hvorfor segregerte opplæringstilbud kan være en risikofaktor på skolen. For det første kan segregerte opplæringstilbud i grupper for atferdsvanskelige elever sees som en risikofaktor fordi det skaper en form for «utenforskap», som kan innebære samspill med andre som er i samme eller verre posisjon (Nordahl & Manger, 2005, s. 104). Når ungdommene blir plassert i segregerte klasser, kan deres antisosiale atferd bli oppfattet som positiv av medelever som deler samme atferd. For det andre, når elevene blir plassert i disse klassene skyves ungdommene ut av den ordinære skolen. Det sies at skolene ikke utvikler tilbud og kompetanse for denne gruppen (Ogden,

2012, s. 25). Den manglende kulturelle kapitalen vil heller ikke utvikles. Prosessen blir dermed selvforsterkende, skolen mestrer ikke disse elevene, elevene blir sendt ut av klassen slik at de ikke ødelegger for de andre elevene. Den oppfatningen andre får av disse ungdommene forsterkes (Ogden, 2012, s. 25).

På en annen side kan man ikke se bort fra at noen ungdommer ikke kan gå i ordinære klasser. Noen har større behov enn andre, og som Fekir tidligere sa «noen har større risiko enn andre». Det er ikke uforståelig at flere av ungdommene påpekte at den hjelpen de fikk ikke var nok, når Ogden også påpeker at problemene med segregerte klasser melder seg først på lengre sikt (Ogden, 2012, s. 25). Klarer de segregerte elevene seg bedre i videregående skolen? Man vet lite om hvordan det går med de ungdommene som har fått segregerte skoletiltak, men ifølge Ogden tyder det på at de ikke klarer seg så bra (2012, s. 25). Det gjelder særlig for de som i skolealder sliter med utagerende atferd (Kjellsberg & Dahl, 1998). Dette er noe ungdommene selv illustrerer da de begynte på videregående skolen, eller «ghettoskolen» som de kalte det.

Jeg gikk på ghettskole

Det er etter ungdomsskolen ungdommene legger merke til forandringer. Diego, Fekir og Ibo som hadde begynt med salg av hasj allerede på ungdomsskolen, forteller at det ble mer organisert, og mer salg av hasj da de begynte på videregående skole. Reekz, Rusti og Abdi debuterte mens de gikk på videregående skolen. Abdinasir drev med annen kriminalitet på videregående. Hasjsalget startet ikke før etter videregående for hans del.

Hva var det som endret seg fra ungdomsskolen til videregående skole? Mange av guttene nevnte tiden på videregående som en periode der de lærte mye om salget. Det som også er interessant å nevne er at alle ungdommene byttet skole eller studielinje minst en gang. Reekz, Isak og Abdi fortalte at de gikk på forskjellige skoler alle de årene de gikk på videregående skole. Den tilhørigheten de hadde hatt på ungdomsskolen til medelever, og lærere ble dermed ikke den samme for enkelte av dem. Følelsen av tilhørighet til en skole ble enda svakere for en del av ungdommene.

For noen av ungdommene har tiden på videregående skole vært en sårbar periode. Når man havner på en «ghettoskole» som mange av guttene kaller det, tolker jeg dette slik at de mener

at veien til kriminalitet dermed kan bli kortere. Ghettoskolene som ungdommene kom inn på, var ikke en skole de mente ga mange nok muligheter for at de kunne oppnå ambisjonene de hadde for fremtiden. Det kan skape frustrasjon når det ikke er samsvar mellom ungdommenes ambisjoner og muligheter som finnes i samfunnet (Hauge, 2001, s. 67). Det er det Mertons frustrasjonsteori går ut på. Denne teorien vil bli forklart ved bruk av Rustis historie.

Rusti opplevde et vendepunkt da han ikke fikk gå siste året på den samme videregående skolen han hadde gått på årene før. Han fortalte at det skjedde en feil i systemet da han skulle søke på samme skole igjen. Det fikk han vite da han kom tilbake etter sommerferien:

De på skolen sa: 'Rusti, jeg beklager for det som har skjedd med deg, men vi skal virkelig prøve vårt beste.' Det gikk to uker. Jeg fikk ikke høre noe fra dem. Kom dit hver dag for å spørre om de hadde fikset det. Også sa de til meg at de ikke fikk gjøre noe med saken. Så gikk jeg på en ledig annonse på Aftenposten og fant plass på Ulsrud skole. Så jeg starter på Ulsrud. Det var ni stykker i klasserommet. Og Ulsrud for meg var helvetetspunktet – det var da alt startet. Bare da jeg kom inn i klasserommet, så sa han ene læreren som er kontaktlærer og han sier: 'Hør her! Jeg har gått i disse klassene her veldig lenge okey. Det eneste jeg kan si til dere er hvis dere jobber virkelig mye, så kan jeg se potensiale i at dere kommer ut herifra med grad. Men sannsynligheten for at alle dere skal gå ut med vitnemål er veldig lite. Jeg kan garantere dere at to av dere kommer ut med vitnemål, resten av dere, jeg vet ikke.'

Jeg spør han hvordan det var å høre dette, og han svarer følgende:

For meg, det var som å høre at du har blitt pult liksom. Du får ikke gjøre noe med det liksom. Så for meg, jeg sluttet å gå i timer, droppet timer. Begynte å røyke en del også. Jeg gav faen fordi ting allerede var tapt, ikke sant. For meg, jeg var sånn hvis jeg bygger noe og det blir borte. Det er ikke skuffelse, men det er mer av at jeg ikke vil gå

igjennom det igjen, skjønner du. Jeg vil ikke se for meg at det skal skje igjen. Så jeg gjør heller noe annet, bruker tiden på noe annet.

Det kan virke som at dette var en nøkkelhendelse i Rustis liv. Rusti ga uttrykk for at motivasjonen ble borte da han begynte på Ulsrud. Det ble dermed en negativ endring i en viktig samfunnsarena hos Rusti som igjen påvirket andre arenaer. Det læreren sa gjorde at han mistet troen på skolen, seg selv, og sin fremtid. Dette var en hendelse som preget Rusti på en negativ måte. Han hadde hele livet vært i risikosonen. Risikoen øker dersom man har familiemedlemmer som har begått kriminalitet (Lien, 2011, s.45). Rusti hadde en storebror som drev med salg av narkotika. Han var omringet av gutter som drev med kriminell virksomhet og hadde en syk mor, men det som holdt han gående var at han fikk ha det gøy på skolen med vennene sine. Da han mistet skoleplassen, var løpet kjørt i hans øyne. Situasjonen kan skape en følelse av anomi hos individet fordi det blir et stort gap mellom det man ønsker og det faktiske resultatet (Hauge, 2001, s. 67). Denne anomifølelsen kan bidra til utvikling av kriminalitet fordi ungdommene innser at det de ønsker seg ikke kan realiseres gjennom bruk av lovlige midler. Skolegang blir dermed ikke sett på som en inngang til å oppnå målene sine. Rusti fortalte at salg av hasj og annen kriminalitet startet for fullt etter denne hendelsen. Håpet om å få tilegnet seg kulturell kapital av den formelle typen som tar utgangspunkt i det som kalles utdanningskapital forsvant for Rustis del etter denne hendelsen. Dermed ble det viktigere å oppnå annen kapital fordi avstanden til suksess ble for stor.

Nøkkelhendelser og valg man tar vil kunne avgjøre om personen befinner seg i en risikosone for å bli rekruttert inn i en kriminell livsstil eller ikke. Rusti har alltid vært i en risikosone med hensyn til familien og miljøet han var fra. Frustrasjonene førte til valg av avvikende alternativer (Lien, 2011, s. 51).

Reekz forteller også at skolen ikke ble det samme da han begynte på videregående skole:

De norske her er drittsekker. De plasserer syke ungdommer på en skole. Vi gikk på en drittskole der alle rundt deg driver med noe. Og det er da alt starter, skjønner du. Så jeg startet å røyke først. Jeg gikk i klasse med 6-7 gærne gutter, skjønner du. Det var

den tiden jeg herjet grovt. Hadde jeg gått på Nydalen, med bare norske, jeg hadde ikke gjort det. Jeg hadde kun festet, skjønner du.

Det er noe som Fekir også bekrefter. Han begynte å selge så smått i tiende klasse, men salget økte på videregående skole. Når jeg spurte Fekir om hvordan det var på videregående skole, svarte han følgende:

Det var varierende. Første og andre året mitt gikk jeg på yrke, og der gikk jeg på Kuben skole, og hva skal jeg si. Det er ghetto-skole. Du møter andre og blir kjent med andre ghettoer. Noen er på skolen for å selge, også får du vite om Grønland, under brua der du kan tjene ganske mye penger der.

Da jeg spurte Reekz om det ikke er han som bestemte hvilken skole han søkte seg inn på, svarte han: «Jo, det har med karakterer å gjøre. Jeg fikk 3,4 i snitt, men ble plassert på den verste skolen.» Når han sa at guttene drev med noe, mente han at de drev med salg av hasj. Han forklarte dermed atferden sin og grunnen til at han begynte med salget med lite motivasjon til skolen, og negativ påvirkning fra omgivelsene. For noen kan dette sees som risikofaktorer fordi denne påvirkningen fra andre kan føre ungdommene inn i et negativt spor, og dermed til marginalisering. På den andre siden kan «ghettoskolen» som ungdommene kom inn på, oppfattes som at de mulighetene de hadde på ungdomsskolen, ikke er den samme på videregående. På videregående blir du plassert på en skole basert på karakterer. Ungdommer som ikke har den kulturelle kapitalen som skal til for å oppnå suksess, kan dermed begynne å tvile på samfunnets rettfærdige fordeling av goder (Hauge, 2001, s. 67).

Det Fekir fortalte viser også, på samme måte som for Reekz, hvordan noen ungdommer blir introdusert til hasjen. Rusti, Reekz og Fekir var tydelige på at det er noen faktorer ved skolen som påvirker dem i negativ retning, som å selge hasj.

Oppsummering

Forholdet mellom ungdommene og skolesystemet er karakterisert av manglende motivasjon, faglige utfordringer, nederlagserfaringer, mistriivsel og segregerte opplæringstilbud. Et

gjennomgående tema i guttenes beskrivelser er at de hadde problemer med å finne seg til rette i skolesystemet. De skolerelaterte grunnene for marginalisering som har blitt nevnt i oppgaven er dårlig tilrettelagt undervisning, trøblete skolegang med segregerte klasser, og det at de begynte på en «ghettoskole» etter ungdomsskolen. Dette er viktige temaer som ungdommene har tatt opp som medvirkende årsaker til debut til hasjsalg.

Under dette temaet kan man legge merke til at venner og miljøet, har mye å si for ungdommene. Selv om debuten startet på skolen for noen, ble det introdusert av eldre gutter som ungdommene kjente til, som de så opp til, og som kan ha hatt en innflytelse på ungdommene. De nevner også gamle og nye venner som har hatt en påvirkning på dem til hasjsalg. Dette er andre påvirkningsfaktorer ungdommene har nevnt i tillegg til marginaliseringen på skolen. Derfor er neste temaet ungdommenes sosiale nettverk.

Ungdommenes sosiale nettverk

Innledning

Ungdommene har nevnt venner og miljø som en negativ påvirkningskraft som kan ha vært en årsak til debut til hasjsalg. De nevnte også at bindingen til samfunnet ble svakere i form av at skolen ble vanskeligere, og at de sluttet på organisert trening. Jeg skal diskutere dette knyttet til guttenes forståelse ved bruk av tre teoretikere. Jeg kommer også til å supplere med andre teorier. Meads begrep om signifikante andre blir aktuell i denne delen for å forstå venners påvirkningskraft. Travis Hirschi vil bli brukt i forbindelse med binding til samfunnet. Hirschi forklarer kriminalitet som lovbrudd man begår fordi bindingen til samfunnet har blitt svakere. Jeg skal også bruke Bourdieus begrep. Jeg skal vise til med ungdommenes fortelling, hva manglede sosial kapital kan føre til.

Negativ påvirkning av venner og miljø

Alle de åtte ungdommene fortalte at de ble introdusert til hasj allerede på ungdomsskolen og på videregående, men tidspunkt for debut som selger var ulikt. Det var en felles forståelse blant ungdommene av at de begynte å selge hasj som et resultat av det som skjedde i miljøet rundt dem, og hvem de var sammen med. Mange av ungdommene begynte å røyke hasj før de solgte stoffet. Ibo og Rusti var de eneste som ikke nevnte at de begynte å røyke før de solgte hasj.

Da jeg spurte Abdi om når han ble introdusert til narkotika svarte han følgende:

Narkotika? Ungdomsskoletiden. Guttene pleide å røyke på banen da vi spilte fotball.

Det de pleide å gjøre var å spille og ta en røykepause. De pleide å røyke hasj. Da vi var yngre, så vi hva de drev med, men vi visste ikke hva de røyket. Gjennom med tiden forsto vi at det var hasj. Da tenkte vi - er det sånn det lukter? Også husker jeg at det var en som sa om vi ville prøve det, og det var en kompis av meg som sa: 'Ja, jeg vil prøve'. Han ble svimmel og kastet opp, og det tok lang tid før han startet, og da han startet, så begynte jeg og de andre å starte. Vi begynte å prøve og syntes det var kult. Vi pleide å dele på joint. Jeg tror at hvis han ikke hadde startet, så ville vi heller ikke

ha startet. Men siden en av oss nærmeste fikk muligheten til å starte, så påvirket det oss til å starte.

Abdi forklarer tydelig her at når en av guttene begynte å røyke, så begynte de andre. Mange av ungdommene ble introdusert til hasjen på denne måten ved at de eldre guttene i nabolaget som kjente til ungdommene kom bort, og introduserte dem til det. Jeg fikk inntrykk av at de eldre guttene var gutter som ungdommene så opp til, at de kunne være det Mead kalte for signifikante andre. De signifikante andre er mennesker som opererer i individets nærmiljø og som står ungdommen nær (Garsjø, 2001, s. 208). Dette var noe Abdi bekreftet da han sa at de eldre guttene var rollemodeller fordi:

De hadde alt, fra biler og penger. De hadde penger. Hvis vi var på fotballbanen, så var det: 'Her! Ta imot og kjøp dere noe!' Jeg lurte alltid på hvor de fikk pengene fra. Det var ikke sånn at de jobbet. De hadde bare penger og merkeklær. Det var da jeg ble eldre jeg skjønnte hvor pengene kom fra.

Det kan være at de unge opplever en forskjell mellom materielle forventninger og det de faktisk oppnår (Damsgaard & Kokkersvold, 2011, s. 48). Det er nettopp slik som Abdi snakker om, ved at ungdommer observerer jevnaldrende eller eldre rollemodeller som har oppnådd en høyere materiell standard enn dem selv gjennom kriminalitet, og som deretter vurderer gevinsten ved kriminelle handlinger som større enn sjansen for å bli oppdaget. Her blir det illustrert hvor viktig den økonomiske kapitalen er, og hvordan den kan gi makt. De økonomiske ressursene som de eldre guttene hadde på urettmessig vis, kan transformeres til sjenerøsitet som Abdi forteller om. Dermed blir de eldre guttene oppfattet som gode mennesker i ungdommenes øyne. Kriminaliteten gir en anledning til å bli oppfattet som ressurssterk hvis, vedkommende forhindrer at noen får greie på at ressursene er innhentet illegalt (Lien, 2011, s. 52). Det greide de eldre guttene å gjøre fram til Abdi og de yngre guttene ble eldre og forsto hvor pengene var kommet fra.

Mead påpekte at de generelle normene som ungdommene utvikler er bygget på normene til de personene som er viktige for ungdommen, som vi kalte for signifikante andre, slik som de eldre guttene. Jevnaldrende, de eldre guttene som ungdommene snakker om og nærmiljøet

som de hører til i, blir viktige faktorer i sosialiseringen og danning av identitet. Omgivelsene kan påvirke de andre som ser og observerer. Det kan også utgjøre en risikofaktor når man har kriminelle som rollemodeller og lett tilgang på narkotika (Lien, 2011, s. 46) som ungdommene beskriver i intervjuene. For å finne ut hvor stor påvirkningskraft venner og omgivelser har hatt på ungdommene, spurte jeg dem om det. Abdi fortalte at venner har stor påvirkningskraft. Han sa at hvis alle driver med det, er det større sannsynlighet for at du også blir påvirket av det. Fekir svarte følgende på spørsmålet:

Ja, det er den største påvirkningen. For liksom, hvis du er alene i gjengen som trenger penger, så er det vanskeligere å gå til andre mennesker å spørre om penger. Men hvis du går med hele gjengen, så er dere flere, og hvis det skjer noe med en, så har du en gjeng som kan hjelpe deg.

Rusti sier mye av det samme. Han sier følgende:

Miljøet har veldig stor påvirkning. Hvis jeg hadde blitt oppvokst på vestkanten eller, hvis jeg hadde sittet i et klasserom sammen med Karl, Jonas og Bjørn, og det de prater om er bare la oss dra til hytta, da får du et annet tankesett. Det kunne ha forandret tankemåten min.

Her kommer det tydelig frem at venner og miljøet rundt ungdommen har en påvirkningskraft. Forhold i nærmiljøet kan dermed utgjøre en risikofaktor. Ut ifra beskrivelsen av ungdommene ser vi at miljøet, som nabolaget og venner, har en stor påvirkning. Dermed kan en si det Killen sa: «Det sosiale nettverket kan utløse, forsterke, modifisere eller stoppe ”onde sirkler”» (2004, s. 110). Sosialt nettverk spiller en viktig rolle for ungdommers liv, og dermed er det et viktig tema å ha med fordi ungdommene selv nevner venner og miljø som viktige faktorer for debut til hasjsalg. Sosialt nettverk kan enten forsterke eller hindre utvikling av dårlige vaner som kriminalitet. Dette er noe som vil bli gjennomgått ved bruk av historien til Isak og Diego senere.

Ungdomsfasen handler mye om å opptre i grupper og gjøre det andre gjør, med andre ord å følge strømmen. Ungdommene forteller hvordan det er å være med i en vennegjeng. Mange

forteller at de gjør alt sammen og at de støtter hverandre. Abdi omtaler vennene sine som brødre. Noen av dem hadde det bedre sammen med vennene sine enn på skolen og hjemme. Diego er et eksempel på det. Det kollektivet felleskapet med venner blir dermed sterkere. Spørsmålet er om de ville ha valgt å handle på denne måten hvis det ikke hadde vært for venner og miljøet? En studie om gruppedynamikk viser hvordan personer i en gruppe, f.eks. en ungdomsgjeng velger å handle mer ekstremt enn de ville gjort dersom de handlet alene (Teigen, 1997, s. 64). En slik påvirkningskraft fra venner kan medføre tilbaketrekning fra sentrale samfunnsarenaer som skole og fritidsordninger.

Binding til samfunnet blir svakere

Mange av ungdommene fikk en svakere binding til samfunnet fordi de ikke lyktes på skolen. Det kan være at de var marginaliserte. Marginalisering er et begrep som generelt brukes til å beskrive individer eller grupper som er relativt tilbaketrunkne på sentrale samfunnsarenaer som skole og fritid (Eldering & Knorth, 1998, s. 153). Mange av dem sluttet med organisert idrett mot slutten av ungdomsskolen, og på begynnelsen av videregående skole. Alle utenom Ibo gikk ikke på noe organisert etter andre året på videregående skole. Da jeg spurte Ibo om han gikk på noen form for idrett, fortalte han om et vendepunkt. Det som skjedde med han kan ha endret hans syn på fremtiden, og vært en inngangsport til kriminalitet. Dette er det han svarte da jeg spurte om han gikk på noen form for idrett:

Ja, det gjorde jeg. Jeg var fotballspiller. Spilte fotball og drev med kampsport. Men var 100 prosent i fotball og ikke i kampsporten. Jeg spilte på en topp-divisjon til jeg knakk foten min. Da var jeg 18 år, og da var alt ferdig. Fotballkarrieren min var ferdig, og da begynte jeg å tenke på penger, penger, penger og ikke noe annet.

Ibo var en gutt som hadde det vanskelig på skolen. Han var en gutt med utagerende atferd, mestret ikke det faglige, og ble mobbet for å se annerledes ut, men var det en ting han var flink til, var det fotballen. Det var den eneste måten han ble anerkjent på, og da det ble over, ble livet til Ibo snudd opp ned. Både Ibo og de andre ungdommene trakk seg tilbake fra sentrale samfunnsarenaer under ungdomstiden. Dette var under den tiden ungdommene begynte med kriminalitet. Dette kan vi forstå i lys av elementene til Hirschi. Han hevder at

hvis båndene blir svakere, øker det risikoen for, og motivasjonen til å begå kriminalitet eller til å skape binding til miljøer med bånd til kriminell virksomhet (Hauge, 2001, s. 76). En som har mye å tape vil ikke begå kriminalitet. Ibo fortalte at han var forsiktig for å unngå å gjøre noe dumt, i tilfellet det ville gå utover fotballen. Det er det Hirschi kaller for «commitment» eller forpliktelse, men da han brakk foten, gikk investeringen og forpliktelsen tapt. Engasjementet eller «involvement», som Ibo og de andre guttene hadde til fotballen ble også svakere, og det kan ha gitt dem tid til å tenke på kriminalitet.

Flere av disse guttene ser ut til å ha gått igjennom en marginaliseringsprosess der de har trukket seg fra sentrale samfunnsarenaer som fritid og skole. Øia (2013) forklarer at marginalisering kan starte ved at en gradvis glipper kontakten med de sentrale normdannende vokseninstitusjonene. Når ungdommen først har kommet i opposisjon til en vokseninstitusjon, øker sjansen for at det begynner å knirke også i andre relasjoner (Øia, 2013, s. 29).

Vi kan forstå ungdommenes debut til hasjsalg som forårsaket av at de opplevde at bindingen til samfunnet har blitt svekket, eller dårligere. Vi kan se på det som at bindingen til samfunnet er blitt svakere og at bindingen til gruppen, eller vennegjengen man tilhører dermed er blitt sterkere. Ut ifra hvordan ungdommene beskriver sin barndom kan de eldre guttene fra nabolaget ha fungert som deres signifikante andre. Ungdommene vil da internalisere normene til de personene som er viktig for dem. Hirschi sitt element om hengivenhet eller «attachment» handler om dette. Det handler om å internalisere samfunnets normer som er knyttet til signifikante andre og ønsket om å ikke skuffe dem (Hauge, 2001, s. 76). Når vennegjengen driver med noe kriminelt kan konsekvenstenkingen være svekket. Vi skal nå se hvordan dette arter seg for Diego og Isak.

Diego

Diego og Isaks debut til hasjsalget kan være et eksempel på hvordan en svekket binding til samfunnet kan bli en inngang til kriminalitet, og at venner kan ha en stor påvirkning til det. Da jeg spurte Diego hvorfor ungdommer selger, svarte han følgende:

Hmm. Det kommer an på hvem du henger med da. Hvem er vennene dine, og hva slags miljø er du oppi. Det er sånn. Jeg kan fortelle min del. Jeg kan ikke snakke for alle. Det som er at jeg har hatt problemer på skolen. Jeg ble mobbet på skolen. Jeg

hadde allerede dårlig hjemme. Du kommer hjem. Du har det dårlig hjemme. Du kommer til skolen. Du har det dårlig på skolen. Etterpå jeg fikk hjelp av en kompis som allerede var i et dårlig miljø.

Han fortalte videre at han kunne ha valgt å gå ut av gjengen etter å ha funnet ut at vennen var i et dårlig miljø, men han gjorde et valg som han selv sa: «Jeg følte meg trygg i det miljøet jeg var i. Jeg følte jeg hadde venner rundt meg, venner som kunne beskytte meg. Så jeg følte jeg tilhørte der.» Når Diego opplevde å ikke bli akseptert på skolen, kompenserte han for dette ved å delta og få aksept i antisosiale grupperinger. En antisosial gruppering er en gruppe som utøver atferd som strider mot samfunnets normer og regler. Asosiale miljøer kan gi både tilhørighet, aksept, opplevelse av mestring, og følelse av egenverd (Øia, 2013). Som Diego selv gav uttrykk for kunne han ha valgt å komme seg ut da han fant ut at guttene drev med noe kriminelt, men han hadde ikke noe annet, og han hadde heller ikke noe å miste. Diego hadde ikke noen forventninger fra foreldre eller skole. Han drev ikke med noe idrett på ungdomsskolen eller på videregående. Alt han ønsket seg, som han beskrev tidligere, var å ha venner, og det fikk han i det kriminelle miljøet. Dette kan sees i sammenheng med Bourdieu sitt begrep om sosial kapital. For det Diego uttrykker er mangel på sosial kapital. Han har ikke nettverk og det skyver han bort fra det prososiale, og mer i retning mot antisosiale grupper som gir han aksept. Nettverk er det som gir makt i form av at nettverket kan mobiliseres hvis man ønsker å oppnå noe (Aakvaag, 2008, s. 152). Venner kan dermed brukes for å fremme egne interesser. For Diegos del var sosialt nettverk viktigere enn penger. For Diego var det viktig å kunne identifisere seg med noen og få bekreftelse på egen identitet.

Isak

Isaks historie om sin barndom, og hvordan han begynte med salget skiller seg ut fra historien til de andre guttene jeg snakket med. Han var rolig i barndommen til tross for at han flyttet mer enn 7-8 ganger til forskjellige steder i Oslo. Han gikk på ulike skoler, og en av skolene beskrev han som «den verste ungdomsskolen», men til tross for dette var han en rolig og veltilpasset elev gjennom ungdomstiden. Han gikk på tre forskjellige videregående skoler. Da jeg spurte han hvorfor han sluttet på de forskjellige videregående skolene, svarte han: «Jeg passet bare ikke inn.»

Hans historie kan dermed være et eksempel på hvor stor påvirkningskraft venner kan ha på et individ. Isak beskrev seg selv som en rolig fyr som har vært den mest rasjonelle av guttene, og

som tenker seg om før noe skjer eller skal gjøres. Han var den som begynte med salget senest. Isak begynte å selge etter å ha gått på videregående skole. Han fortalte at han prøvde sin første «joint» i russetiden, men begynte ikke å selge før etter videregående. Da jeg spurte han hvorfor han begynte, svarte han: «Jeg lurer på det spørsmålet selv egentlig. Kanskje de kjappe pengene? Jeg vet ikke.» Kan det være noe mer enn de kjappe pengene som han sier? Han fortalte at sist familien flyttet, var da han begynte på videregående, og så sa han: «Det var der alt startet.» Han fortalte at det var da han ble kjent med de jevnaldrende guttene i nabolaget. Mange av dem var somaliere og drev med kriminelle handlinger, fortalte Isak. Det er en risiko og en fare for at man selv begynner å utføre kriminelle handlinger når man har avvikende venner som gjør det (Nordahl & Manger, 2005, s. 104).

I motsetning til de andre sto han ikke i fare for å bli marginalisert. Han fortalte at han hang rundt i byen med gutta, snakket med venner, og fikk miljøet og transaksjonene gradvis under huden, og til slutt begynte han også å selge. Det kan være at han følte på marginalisering og at bindingen til samfunnet ble svakere da han sluttet på videregående skole. Han tok et friår for han visste ikke hva han skulle studere. Han jobbet ikke. Han gikk ikke på noen form for organisert aktivitet. Lovbrudd kan sees som svar på kjedsomhet og opplevelsen av å være utestengt. Når man føler på ensomhet, kan det føre til at man tyr til kriminelle nettverk for å få følelsen av å bli godtatt og være en del av et felleskap (Varang, Hanoa & Giertsen, 2004). I tillegg nevnte Isak stempeling som en medvirkende faktor. Det er det neste temaet som vil bli diskutert.

Oppsummering

Sosialt nettverk har stor betydning og er knyttet til menneskets behov for nærhet, omtanke og sikkerhet. Det å føle seg akseptert, og bli bekreftet er viktige sosiale behov hos alle mennesker. For guttene kan kriminalitet, som salg av hasj, være et resultat av at bindingen til samfunnet via sosiale arenaer som skole og trening har blitt svakere, og at venner dermed kan ha fått en større påvirkningskraft. Venner med negativ innflytelse kan utgjøre en risikofaktor for å bli gateselgere. Noen av ungdommene har relativ begrenset tilgang på sosial kapital, som et nettverk. For noen kan kriminalitet være en måte å bli inkludert på. Da er det ikke snakk om inkludering av majoriteten, men heller inkludering av minoriteten, og når man ikke har noe å tape, er det heller ikke farlig. Dette kan være en måte å forstå hvorfor Isak og Diego begynte å selge.

Stempling

Innledning

Ungdommene fortalte at de følte seg behandlet annerledes enn majoriteten før de debuterte til hasjsalg. For å forstå dette har jeg valgt å ta i bruk teoriene til Mead og Lemert. Disse teoriene kan hjelpe til med å forklare hvorfor noen ungdommer tar til seg stemplingen, og blir stigmatisert. Mead er opptatt av selvet og symbolsk interaksjonisme. Han mener at selvet utvikler seg gjennom interaksjon med andre mennesker. Lemert derimot, er opptatt av avvik. Han skiller mellom grader av avvik og prosessen som fører til overgangen til en avvikerrolle. Han skiller mellom primære og sekundære avvik (Hage, 1997, s. 63).

Voksenpersoners rolle i stemplingsprosessen

Isak var den eneste ungdommen som brukte ordet stempling, ikke bare en gang, men flere ganger. Han tok i bruk ordet stempling da jeg spurte han om når han fikk sin første politikontakt. Han fortalte at det skjedde lang tid før han begynte med salget. Det var enten i tiende klasse eller første året på videregående skole, fortalte han. Isak fortalte videre at ungdomsarbeidere og de som jobbet i bydelen sendte en bekymringsmelding som gjaldt han og vennene hans. Isak fortalte at han følte seg stemplet da de fant ut at lokalavisen hadde skrevet om dem som en farlig gjeng:

De satt en bekymring og vi visste ikke. Vi gikk sammen fordi vi var gode venner alle sammen. Også mente de at vi måtte bli passet på fordi vi kunne bli farlige. Og vi ble jo aldri farlige. Vi følte for å bevise dem det motsatte til å begynne med, men så tenkte vi - fuck it. Ja, for de hadde allerede stemplet oss.

Isak fortalte at det de gjorde ikke var farlig. Hauge forklarer at når en atferd defineres som avvik skyldes det ikke atferden i seg selv, men at det er i samfunnets interesse å definere den som avvikende, og den som utviser den som avviker (Hauge, 2001, s. 111). Dette var noe som ikke samsvarte med Isaks forståelse, for han omtalte det de gjorde som ufarlig. Noen handlinger og egenskaper i en gruppe kan dermed bli regnet som avvikende. Men det som irriterte Isak var at denne avvikende handlingen som bydelen snakket om, ikke var foretatt av

han eller guttene. Han fortalte hvor glad han var i bydelen sin, og at de pleide å «henge» mye der, men at det endret seg da de ble mistenkeliggjort for noe som hadde skjedd i bydelen:

De skrev på avisen og holdt taler i bydelsmøter. Snakket om oss somaliere og at de måtte gjøre noe med oss. Og vi ble innkalt av politiet, men møtet skulle være på klubben. Vi visste med en gang at de skulle peke fingeren på oss.

Isak hevdet at de ble sett på en annerledes måte etter den dagen, fra å være en vennegjeng som alltid var sammen, til å bli en gjeng som var farlig. Dette kan vi se i sammenheng med Lemerts teori om avvik. Han sier at det som kan forsterke avvik innen kriminologi er måten det reageres på det som blir oppfattet som avvik. Som Isak meddelte reagerte voksenpersonene med å stemple ungdommene som kriminelle. Vi kan forstå dette utsagnet «Vi følte for å bevise dem det motsatte til å begynne med, men så tenkte vi - fuck it. Ja, for de hadde allerede stemplet oss» ut ifra hvordan Lemert forklarer avvik. Han hevder at avvik henger sammen med at vedkommende har akseptert sin nye rolle, og at Isak og guttene dermed ikke orket å motbevise det. Lemert forklarer videre at endringen av karakter er et resultat av reaksjonene fra omverdenen (Hage, 1997, s. 63).

Isak fortalte videre at de sluttet å dra på ungdomsklubben også. Klubben var et sted de ofte pleide å være. Isak fortalte at de la merke til at oppmerksomheten til de ansatte på klubben hele tiden var rettet mot dem. De ansatte på klubben var nysgjerrige på hva ungdommene hadde gjort om dagen, hva de skulle gjøre, og de fikk en del spørsmål. Det medførte at de valgte å slutte å henge på klubben, og i bydelen på grunn av reaksjonene fra voksenpersonene som Isak og ungdommene møtte.

Mead forklarer at det er noe når en atferd defineres som avvikende, men det er noe annet når en handling stemples som avvikende og en person stemples som avviker. Det får konsekvenser (Hauge, 2001, s. 100). Konsekvensen som kommer fram i Isaks historie er som han selv sier at de valgte å ikke henge mer på klubben eller i bydelen. Da jeg spurte om det ble mye ut på byen, svarte han: «Ja, mye på byen og mange av de stedene på linje fem, Rommen og Stovner, og vennekretsen ble større.» Det kan også henge sammen med det Garsjø (2001) kaller for rolleinnsnevring. Det handler om at disse voksenpersonene fratar Isak og guttenes personlige egenskaper, og man får bare tildelt en rolle som avviker. Den rollen får

dermed hovedstatus mens andre roller blir utvisket eller oversett (2001, s. 191). Det kan gi en forståelse av hvorfor Isak og guttene valgte å slutte å komme til klubben. Da jeg spurte Isak om hvordan en rasjonell fyr som han havnet i «godka», hulen, svarte han: «Stempling var jo veien, men også mye mer.» Isak forteller også at politiet har hatt en rolle i stemplingsprosessen.

Politiets rolle i stemplingsprosessen

Alle ungdommene jeg intervjuet nevnte at de ble sett på som kriminelle av politiet før de begynte med salget, spesielt gjaldt dette når de ble stoppet for at politiet skulle gjøre kontrollsjekk av dem. De fortalte at de følte at de ble diskriminert i forhold til etniske nordmenn. Fekir fortalte at han ble stoppet og loggført en god del ganger. «Jeg vet ikke hvorfor liksom. Det kan være min utenlandske bakgrunn. Kanskje stilen min? At jeg er nordafrikaner. Mange har jo fordommer mot nordafrikanere fordi det er mye hasj der?» Fekir fortalte at han og guttene kunne bli stoppet mens de gikk som gruppe i byen og at det kunne være flaut når andre mennesker gikk forbi.

Da jeg spurte Diego om hvordan det føltes å bli stoppet hele tiden, svarte han: «Det er irriterende for å si det sånn. Det er ikke noe gøy. Du føler deg utskilt fra alle andre.» Abdi fortalte det samme. Han sa at det var dumt at alle blir skåret under en kam. Isak sa også noe interessant om politiet:

Det er litt sånn. Forventinger. Når du blir tatt, så er du stemplet som Pablo Escobar. De tror du er den største selgeren i Norge. Det er det bilde jeg har av dem, også har man de der bortvisningene som de gir. Og det er der man mister tillit til dem. Fordi en periode før jeg havnet i det her, så kunne man bli stoppet på buss, t-bane, i et hjørne hvis du har handlet. Også kommer de med: 'Hei du. Vi må sjekke deg. Våpensjekk.' Og en ting var alltid garantert - var du på Grønland og ble stoppet, så ble det bortvisning. Det var garantert.

Ut fra de ulike utsagnene fra ungdommene tolker jeg det slik at de alle følte seg forskjellsbehandlet. Det kan være at politiet har en avgjørende rolle i stemplingsprosessen før de ble kriminelle, og begynte å selge hasj. Ungdommene mener at politiet opptrer strengere og annerledes overfor dem enn overfor etniske nordmenn. Sollund (2007) opplyser at politiet har en tendens til å stoppe synlige minoriteter oftere enn majoriteter i sin kontrollpraksis. Det at minoriteter oftere blir stoppet av politiet enn andre ungdommer er et godt eksempel på noe som kan gi grobunn for tillitstap til politiet. Finstad (2000) nevner «stopp og sjekk» som den aller mest dominerende aktiviteten i det som blir kalt for «politiblikket» (s. 113). Kjernen i «politiblikket» ser ut til å være interessen for det som ikke passer inn. Aktuelle grupper for politikontroll er kjenninger av politiet, og ikke minst er svarte en aktuell gruppe (Finstad, 2000, s. 113). Derfor kan en ung svart mann med en dyr jakke på Grønland bli interessant for politiblikket. En slik praksis kan dermed resultere i at tilliten mellom politiet og ungdommene brytes ned.

Da jeg spurte Isak om politiet kunne stoppe en hvit mann, svarte han: «Nei, nei, nei. Det tror jeg aldri. Vi ble stoppet, og alle andre som var utledninger. Var du utlending og ungdom, så var det BOM. Du blir stoppet.» Dersom politiet stadig vekk skal stoppe ungdommer med minoritetsbakgrunn, og ungdommen selv føler at de er i politiets søkelys, og må forklare seg hver gang de blir stoppet og sjekket, kan det påvirke ungdommen.

Mead mente at det var tre faktorer som bestemte menneskelig atferd. Ett av punktene var samfunnets definisjon av personen (Hauge, 2001, s. 100). Politiet har en viktig rolle i samfunnet, og dermed kan deres definisjon av personer også være viktig. Fekir sa noe som var interessant. Han sa at han kanskje ble stoppet fordi han var nordafrikaner, fordi en del mennesker assosierer nordafrikanere med hasj. Altså blir noen grupper av mennesker knyttet opp til ulike former for kriminalitet, og for han var det en måte å forklare at årsaken til at han blir stoppet mer enn andre er hans nasjonalitet. Det at politiet har et blikk for mennesker med visse ytre trekk, og at ungdommene føler at de ofte blir stoppet og sjekket, kan medføre stigmatisering og selvoppfyllende profetier, som vil si at man erklærer og godtar seg selv som avviker.

Politiet har dermed fått kritikk på grunn av stereotypisering av ungdommene, men det er også forståelig at politiet fokuserer på noen etniske grupper, når f.eks. Isak selv sa at Vaterlandsbrua er kjent blant somaliere. «Stedet er jo kjent. Godka. Hehe. Det gikk fra

Vaterlandsparken til Godka. Med en gang somalierne begynte å kontrollere det, så ble det jævlig kjent.» Forskjellige etniske grupper knyttes til forskjellige former for kriminalitet, men når en etnisk gruppe ofte blir sjekket og registrert i forhold til lovbrudd, kan det medføre en stereotypisering av gruppene det gjelder. Det kan også føre til selvoppfyllende profetier og stigmatisering. Stigmatisering handler om å tillegge et individ eller en gruppe en rekke negative egenskaper på grunn av bestemte kjennetegn (Hauge, 2001). Det samsvarer med Lemert sin forståelse av stempeling. For når politiet stopper en type gruppe, som f.eks. somaliere eller utlendinger, vil ungdommen føle at ingen lenger ser på dem som lovlydige. Da vil ungdommen selv få problemer med å betrakte seg som lovlydig, og kan ende med å endre definisjonen av seg selv. Det er det Lemert kaller for sekundært avvik. Da har personen gått inn i rollen som avviker. Stempeling kan dermed ha vært en forutgående variabel som påvirket ungdommens forståelse av seg selv i en negativ retning.

Oppsummering

Følelsen av å bli stigmatisert av voksenpersoner før debut til hasjsalg, er et gjennomgående svar av ungdommene, og et viktig funn i mitt datamateriale. Politiets rolle i stemplingsprosessen har vært en viktig del av dette temaet. Man kan ikke fastslå at stempeling er årsaken til at ungdommene begynte å selge, og man kan heller ikke med sikkerhet si at dersom stempeling forekommer, vil det føre til avvik, men det kan være en underliggende faktor av betydning.

Dårlig økonomi

Innledning

I denne delen skal jeg i lys av Bourdieus økonomisk kapital beskrive hvordan mangel av denne kapitalformen har påvirket ungdommene. I tillegg skal jeg forklare hvordan valget ungdommene tok kan ha vært rasjonelt. Jeg skal derfor ta i bruk teorien om instrumentell rasjonalitet for å belyse ungdommenes valg. Teorien om rasjonelle valg blir dermed sentral i denne delen av oppgaven. Teorien om rasjonelle valg kjennetegnes av at aktøren velger det alternativet som gir det beste utfallet (Aakvaag, 2008, s. 101). «Best» må her forstås som det alternativet som ungdommene tror er det mest effektive middelet til å tilfredsstille sine ønsker og behov.

«Å ikke være til bry for familien»

Ibo og Fekir, som debuterte til hasjsalg da de gikk på ungdomsskolen, forteller at de trengte mer klær og mat enn det de kunne spørre om å få hjemmefra. Ungdommene nevnte også at de ikke ønsket å være avhengig av foreldrene. De mente at det ville være en byrde å spørre om penger hele tiden. Fekir svarte følgende da jeg spurte han når han begynte å selge hasj: «Jeg gikk i 10. klasse. På ungdomsskolen er det ikke noe støtte eller stipend som kan hjelpe deg, man er avhengig av foreldrene.» De som begynte å selge på videregående sa det samme til tross for at de fikk stipend.

Da jeg spurte ungdommene hvorfor de ikke spurte foreldrene om penger, svarte de fleste at de ikke kunne spørre hjemmefra, ikke fordi de ikke fikk lov, men fordi ungdommene mente at de ikke ville. Mange av ungdommene fortalte at de hadde kun mor som forsørger for flere barn. Enten var mødrene hjemmевærende, eller så hadde de en deltidsjobb. Abdi og Rusti fortalte at mødrene også var syke en periode. Da jeg spurte Abdi hvorfor han ikke spurte moren sin, svarte han følgende:

Dårlig økonomi. Vi var familie på 5. Jeg var eldst i søskenflokk, og mamma har vært syk veldig lenge. Hun pleide å jobbe 40-50 prosent, og hun er alenemor, og det er sånn. Jeg pleide ikke å spørre mamma om penger på ungdomsskolen. Trenger jeg penger så finner jeg en måte.

Rusti forteller også problemene han møtte på i hjemmet:

Men så i tredje klasse, så var det mye personlige ting som skjedde da, og jeg fikk mye mas fra familien. Folk har ikke mye penger, skjønner du. Og moren min var sliten og sliter, skjønner du. Jeg har ikke noe jobb. Jeg er 16 år, hva faen skal jeg gjøre?

Det kommer frem at Rusti føler en form for ansvar. Han forteller videre i intervjuet at han aldri ville ha spurt moren sin om penger. Utsagnet hans om «mas fra familien» kan fortelle noe om forventningene han tror at familien har til han. Det kan være en forventning han tror er der, eller familien kan ha til han som en voksen person. Rusti forteller at han har vanskeligheter med å finne seg fast arbeid, og det forhindrer ham i å utøve det han oppfatter som sin kulturbestemte rolle som sønn og bror. I forbindelse med rolleteori er forventninger handlingsmotiverende uavhengig av om de er reelle eller fiktive (innbilte) fordi de utgjør et sosialt trykk på den enkelte personen (Garsjø, 2001, s. 171).

Ungdommene forteller at de ikke vil spørre foreldrene om penger fordi de ikke vil være til bry for familien. Jeg setter ungdommenes utsagn i sammenheng med barnefattigdom. Ny forskning fra Statistisk sentralbyrå viser at andelen fattige barnefamilier har økt de senere årene, og da spesielt blant innvandrerfamilier (Brattbakk & Andersen, 2017).

Innvandrerfamiliene som lever med vedvarende lav inntekt er ofte barnerike familier med svak tilknytning til arbeidsmarkedet og med høy avhengighet av offentlige støtteordninger (Epland og Kirkeberg, 2017). Ifølge rapporten er en viktig forklaring på økningen i denne gruppen at flere barn i lavinntektsgruppen kun har en forsørger (Epland & Kirkeberg, 2017 i Brattbakk & Andersen, 2017, s. 11).

Selv om ungdommene ikke direkte sa at de var fattige, fortalte de om sin situasjon. Mange av ungdommene levde med en forsørger i familien, mange søsken, mor som var syk eller lav tilknytning til arbeidsmarkedet. Det kan igjen gi en forståelse av hvorfor ungdommene sier at de ikke ville være til bry for familien. Familiens økonomiske kapital setter begrensninger for guttene og hindrer dem i å nå materielle mål.

Guttene er opptatt av raske penger, men deres kriminelle løpebane kan også ses som et uttrykk for søken etter andre former for kapital. Gjennom de temaene jeg har presentert og gjennomgått kommer det frem at ungdommene ikke bare mangler en, men flere kapitalformer.

De mangler den kulturelle kapitalen som gjorde at de ikke klarte å mestre skolen på lik linje med andre i klassen. De manglet prososiale nettverk, og hadde relativ begrenset tilgang på sosial kapital. I tillegg til disse manglene nevner de også at de lever i hushold med dårlig økonomi.

Salg av hasj kan derfor være en svært lønnsom illegal virksomhet for ungdommene. Når man stiller spørsmålet om hvorfor de gjør det, må vi også spørre om deres mål og tanker om det. Risjord forklarer at det å være instrumentell rasjonell er å ha en form for mål (2014, s. 83). Ungdommene brukte hasj som middel for å få penger, som er målet.

Man kan stille seg spørsmålet om ungdommenes forståelse av middelet var riktig. Andre vil tenke at det ungdommene gjorde var irrasjonelt. Det kan virke irrasjonelt for utenforstående som observerer handlingsmønstre, men ut ifra ungdommenes ståsted kan det fremstå som rasjonelle valg. Det kan tenkes at disse valgene er ledd i å oppleve seg selv som en aktør med et visst handlingsrom og ikke som en brikke uten kontroll over sentrale deler av eget liv (Damsgaard & Kokkersvold, 2011, s. 139). Kapital gir en form for makt og flere muligheter, noe ungdommene kunne oppnå gjennom hasjsalg.

Hvorfor skal man risikere fengselsstraff eller bøter for noe som kan gjøres på en annen måte? Ungdommene fortalte at de gjorde en overveielse og fant at det var lite risiko forbundet med dette. Et godt eksempel er da Fekir sa: «Det var ikke så stor risiko.» Abdinasir sa også noe lignende: «Det er hele tiden sjansespill, men det handler om, at man trenger det, og hvor motivert man er.» Dette illustrerer ungdommens mangler på kapital. Ungdommene mangler tilgang til alle former for kapital. De har heller ikke mange virkemidler tilgjengelig for å kompensere for den relative fattigdommen, enn å ty til kriminalitet. På en annen side, avgir det kun raske og ulovlige penger som ikke kan investeres og må kun brukes til forbruk.

Bourdieu operer med et begrep kalt sosial felt, som forklarer kapitalformene. Det kan defineres som arena og institusjon innenfor samfunnet (Aakvaag, 2008, s. 155). Sosial felt er bestemt av den mengden en aktør besitter av den feltspesifikke kapitalen. Hvert felt har sin egen kapitaltype (Aakvaag, 2008, s. 155). Kapitalen er det som gir innflytelse på et felt, men feltet inneholder posisjoner som er hierarkisert. Det vil si at det er basert på over- og underordning. Ungdommene som debuterer til hasjsalg befinner seg i det Bourdieu ville ha kalt for det økonomiske feltet. Pengene som ungdommen tjener har ikke blitt tjent opp på en

lovlig måte, og dermed vil de ikke befinne seg høyt oppe i hierarkiet. Ungdommene fikk muligheten til å oppnå mer makt i form av penger, men den muligheten medførte til en begrensning på hva de egentlig kunne bruke pegenene på. Det kunne Fekir fortelle om, «Du kan tjene 10-15000 kroner maks, men det er ikke penger du kan ha på kortet, og som du kan spare. Det er rakse penger som du blir fort ferdig med. Det kommer fort, og det går fort»

Ungdommene velger å kapitalisere på kort sikt istedenfor å investere i fremtiden, slik andre ungdommer gjør med å gå på skole eller jobb. Det er kortsiktig løsning de velger, og de risikerer hele fremtiden på dette. På en annen side er disse ungdommene marginaliserte. De har ikke kontakt med de sentrale normdannende vokseninstitusjonene, fordi ungdommene har kommet i opposisjon til skolen, til aktivitetene som de har pleid å delta i, og til politiet. Ungdommenes forpliktelser, engasjement og tro til samfunnet har blitt svakere. Det er også for stor gap mellom det de ønsker å oppnå, og hva som kan gjøres i realiteten. Når ungdommene ikke har noe å tape, kan de gjøre kortsiktige valg som kan virke rasjonelt for dem. Dette valget kan være at de bruker hasjen som et middel for å oppnå det de trenger. Det er det instrumentell rasjonalitet handler om. Det vil si at vi bruker et middel for å oppnå et mål. Denne teorien er en måte å forstå handling på, og er en teori som har hjulpet meg til å forstå ungdommenes valg til kriminell handling.

Oppsummering

Det å ikke være en byrde for familien var et gjennomgående svar hos ungdommene. Ungdommene har nevnt penger som en av de viktigste faktorene for debut til hasjsalg, men det har vist seg at det er flere faktorer som har bidratt til salget. Jeg har i denne delen prøvd å forstå ungdommenes utsagn og forklaringer på hvorfor de begynte å selge hasj ved bruk av teorien om rasjonelle valg. Jeg diskuterte om salg av hasj var det mest effektive middelet til å tilfredstille ungdommenes ønsker og behov, og kom frem til at i ungdommenes situasjon med mangler av kapitalformer og få handlingsrom kan det ha virket som den mest effektive løsningen.

Oppsummering av viktige poeng fra temaene

I denne masteroppgaven har jeg prøvd å besvare ungdommenes beskrivelser på hva de la til grunn som påvirkningsfaktorer til hasjsalg. Oppgavens utgangspunkt var å beskrive ungdommenes opplevelser og forstå ungdommenes beskrivelser av debut til hasjsalg. Jeg tror og mener at jeg har klart å gjøre det ved å supplere med det teoretiske rammeverket jeg har tatt utgangspunkt i. Jeg har sett på flere temaer som har vært påvirkningsfaktorer i forbindelse med ungdommenes debut. Selv om ungdommenes beskrivelser har hjulpet meg til å forstå deres situasjon bedre, er det fortsatt mange sammensatte faktorer.

Under temaet marginalisering på skolen, kom det frem at mange av ungdommene ikke mestret skolehverdagen på lik linje med jevnaldrende. Følelsen av å ikke ha en tilhørighet kan ha vært en påkjennelse for ungdommene. De har nevnt ulike forhold rundt skolesituasjonen som avgjørende faktor til marginalisering, blant annet lite mestring på skolen.

Ingen av ungdommene begynte å selge hasj alene, og ingen av dem var de første i vennegjengen som begynte med det. Under temaet sosialt nettverk fortalte ungdommene om en negativ påvirkning av venner og miljøet. Vennene ungdommene beskrev var mennesker med felles identitet, og som ungdommene følte tilhørighet til, og felleskap med, og dermed en faktor for å forklare debuten. Stempling og stigmatisering av voksenpersoner har vært et annet tema. Ungdommene fortalte om stigmatisering, og en følelse av å ikke kjenne seg igjen i andres oppfatninger av dem.

Jeg valgte å avslutte med dårlig økonomi som det siste temaet, til tross for at penger var den mest åpenbare og gjentatte forklaringen til hasjsalg. Det ble fortalt at raske penger for å ikke være til bry for familien var en viktig årsak til hasjsalget. Selv om ungdommene var opptatt av raske penger, kan deres kriminelle løpebane ses som et uttrykk for søken etter andre former for kapital. Den avgjørelsen ungdommene tok, er som Michael William sa, en avgjørelse som de har tatt etter en rekke hendelser som har skjedd i ens liv. Dette er noe jeg har prøvd å få frem i min oppgave, og en av grunnene til at jeg valgte å ha dette temaet mot slutten. Det er ikke bare de raske pengene det dreier seg om, men det handler om mye mer.

Funnene samlet sett handler om lite mestring på skolen, negativ påvirkning av venner og omgivelsen, følelsen av å bli stigmatisert og stemplet før debut til hasjsalg, og å ikke være til bry for familien.

Avsluttende diskusjon

Jeg ønsker å ha med ungdommenes tanker om forebygging når det gjelder å hindre rekruttering til gatesalgsmiljøet. Jeg valgte derfor å avslutte intervjuene med ungdommenes tanker om forebygging. Svarene jeg fikk samsvarer med det som ungdommene selv har tatt opp som faktorer for debut til hasjsalg

Svarene jeg fikk handler nemlig, å ha en voksenperson som forstår og bryr seg om dem. Det handler ikke om å redusere barnefattigdom, selv om guttene nevner penger som den viktigste årsaken til debut til hasjsalg. Det handler om å ha en veileder som kan veilede i vanskelige situasjoner. Abdinasir var en av ungdommene som var veldig sint på samfunnet, og utdraget jeg har valgt fra hans intervju sier noe om hvor viktig det er å ha en veileder i livet, og hvordan det kan være forebyggende i forhold til kriminelle handlinger. Han sier følgende:

Folk brydde seg ikke mer. Det skulle ikke mye til. Hvis folk hadde fortalt Abdinasir om at dette skal skje i denne verden, da hadde Abdinasir gjort noe med det. Det er sånn man burde ha lært hverandre på skolen. Skolen burde fortelle om sannheten at det er dette som skal skje i fremtiden. Man forteller ikke om sånne ting. Man lærer ikke om livsutfordringene som vil komme. Hvis man lærer barn og unge om det ganske tidlig, så er de mer forberedt.

Thompson og Henderson har utarbeidet seks punkter som er sentrale for å utvikle og opprettholde en positiv selvoppfatning. Ett av punktene er tillitsperson (child advocacy). Der kommer det frem at barn og unge trenger minst en tillitsperson som kan støtte dem i krisesituasjoner (gjengitt etter Damsgaard & Kokkersvold, 2011, s. 43). Det er det Abdinasir nevner. Kuvoame skriver i sin rapport om *Eika-guttene* at ungdommene han intervjuet manglet kontakt med signifikante personer som kunne gi dem den nødvendige sosiale kapitalen de trengte for å kunne mestre sin hverdag på en bedre og mer akseptabel måte, og

som kunne motivere og gi dem informasjon om skole, jobb eller andre muligheter (2005, s. 97). Det samme gjelder de ungdommene jeg intervjuet. De manglet en mannlig voksenperson, og det beskrev Isak, da han fortalte om hvordan det har vært å ikke ha en farsfigur:

Det har vært kjipt, til den dagen i dag. Og jeg har ikke brødre heller. Farsfigur er noe man trenger, og det kan være med å forebygge. Det hadde vært fint å ha noen. For jeg vet i en eller annet punkt gjennom den perioden der, hvis noen hadde fortalt meg, så kunne jeg ha sluttet tidligere.

Kartleggingen av rapporten *under brua* viser også at mennene som befinner seg i Vaterlandsbrua har behov for å følges opp av en kontaktperson, som de kan bygge en trygg relasjon med (Hollerud, 2017, s. 7). Det er dermed mye som tyder på viktigheten av å ha gode relasjoner til voksenpersoner.

Avsluttende kommentar

Temaet jeg har valgt gir ikke entydige eller klare svar, men den har gitt meg ny kunnskap og lærdom. Jeg har blitt kjent med en gruppe ungdommer som har drevet med hasjsalg. En gruppe ungdommer som det ikke er lett å komme i kontakt med eller få i tale. Denne gruppen har svart på spørsmål jeg har hatt ønske om å få svar på.

Jeg sitter igjen med en større forståelse for de ungdommene jeg har intervjuet. Jeg har nå en større forståelse for at hasjsalg ikke kun handler om å få raske penger, men at det kan handle om å få tilfredsstilt de manglende kapitalene, som andre har.

Jeg har lært at skolen skal være en institusjon som skal fremme godt læringsutbytte, mestring og bidra til en positiv og sosial utvikling hos barn og unge, men for noen unge kan det være en arena som fører til marginalisering. Ungdommens atferd på og utenfor skolen kan være et uttrykk om å bli sett og hørt. Et uttrykk som vi som jobber med barn og unge ikke må overse uavhengig av hva slags atferd det er. Vi må kunne klare å se ungdommen bak deres atferd.

Litteraturliste

- Aakvaag, G. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag
- Andersen, S. N., Holtsmark, B. & Mohn, S. B. (2017).
Kriminalitet Blant Innvandrere Og Norskfødte Med Innvandrereforeldre (SSB rapport 2017/36). Hentet fra: https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/332143?_ts=16035d6f0d8
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv: Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (NOVA rapport, Vol. 3/2016). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakken, A. (2003). *Minoritetspråklig ungdom i skolen: Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet?* (NOVA-rapport, Vol. 15/2003). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakosgjelten, A. (2017). *Barne- og ungdomskriminalitet i Oslo: Rapport basert på data fra 2016*. Oslo Politidistrikt Oslo Kommune. Hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13215933/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Prosjekter/Salto%20%20sammen%20lager%20vi%20et%20trykt%20Oslo/Barne-%20og%20ungdomskriminalitet%20i%20Oslo.pdf>
- Bergander, K. & Johnsen, B. (2006). Vitenskap og metode. I E. Larsen (Red.), *Fengslet som endringsarena: bok for fengselsbetjenter* (s. 17-36). Oslo: Kriminalomsorgens utdanningssenter
- Brattbakk, I., & Andersen, B. (2017).
Oppvekststedets betydning for barn og unge: Nabolaget som ressurs og utfordring (Vol. 07/2017, AFIs rapportserie). Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet
- Brich, M., Miller, T., Mauthner, M. & Jessop, J. (2002). Introduction. I M. Mauthner, M. Brich, J. Jessop, & T. Miller (red.), *Ethics in qualitative research* (s. 1-13). London: Sage.
- Brustad, L. (2017, 4. Juli).
Ungdom helt ned i 14- års alderen blir rekruttert til salg av narkotika. hentet fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/ungdom-helt-ned-i-14-ars-alderen-blir-rekruttert-til-salg-av-narkotika/68468374>
- Damsgaard, H. & Kokkersvold, E. (2011).
Ungdom på ville veier: Skoleerfaringer og kriminalitet. Oslo: Unipub.

- Eldering, L. & Knorth, E.J. (1998).
Marginalization of immigrant youth and risk factors in their everyday lives: the European experience. Hentet fra:
<https://link.springer.com/article/10.1007/BF02589561>
- Eriksen, T. & Sajjad, T A. (2011).
Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge (5. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Epland, J. & Kirkeberg, M. I. (2017).
Barn i lavinntektshusholdninger: Ett av ti barn tilhører en husholdning med vedvarende lavinntekt. Henter fra:<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/ett-av-ti-barn-tilhorer-en-husholdning-med-vedvarende-lavinntekt>
- Farrington, D. P., Loeber, R., & Kammen V. (1990).
Long-term criminal outcomes of hyperactivity-impulsivity-attention deficit and conduct problems in childhood. In L. N. Robins & M. Rutter (Eds.), *Straight and devious pathways from childhood to adulthood* (pp. 62-81). New York, NY, US: Cambridge University Press.
- Finstad, L. (2000). Politiblikket. Oslo: Pax.
- Garsjø, O. (2001). *Sosiologisk tenkemåte: En introduksjon for helse- og sosialarbeidere* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Grønmo, S. (2004). Samfunnsvitenskapelige metoder. Bergen: Fagbokforl.
- Hage, P. (1997). *Samfunnsmessige årsaker til kriminalitet*.
Oslo: Det kriminalitetsforebyggende råd.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg. ed.). Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Hammersvik, E. (2009). *Vellykkede lovbrøtere som gav seg: Veier inn og ut av liv med lovbrudd*. Bergen: Fagbokforlag
- Hauge, R. (2001). *Kriminalitetens årsaker. Utsnitt av kriminalitetens historie*.
(2. utg.). Oslo: universitetsforlag
- Hollerud, S. M. S. (2017). *Under brua: En kartlegging av unge menn som selger rusmidler på Vaterland*. Hentet fra
<http://www.forebygging.no/Global/Under%20brua%20-%20En%20kartlegging%20av%20unge%20menn%20som%20selger%20rusmidler%20p%C3%A5%20Vaterland%20.pdf>
- Jensen, Egil, J. (2013). *Levekår og kriminalitet*.

- Johannessen, A., & Tufte, P. (2002). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Killén, K. (2004). *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. (3. utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS
- Kjellsberg, E. & Dahl, A. A. (1998). High delinquency, disability and mortality – a register study of former adolescent psychiatric in- patients. *Acta Psychiatrica Scandinavia*, 98, 34-40.
- Klette, E. T. & Bjerkan, L. (2017, 20.mai).
Ni grafer som viser hvordan ungdomskriminaliteten i Oslo utvikler seg. hentet fra:
<https://www.aftenposten.no/osloby/i/84kkG/Ni-grafer-som-viser-hvordan-ungdomskriminaliteten-i-Oslo-utvikler-seg>
- Kuwoame, M. (2005). *"Eikaguttene": Marginalisert etnisk minoritetsungdom i et marginalt miljø i Oslo*. Oslo: Rusmiddeletaten.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Legemiddeloven. (1992). Lov om legemidler m.v. av 12.april 1992, nr. 132. hentet fra:
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-12-04-132/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8
- Leseth, A. B., & Tellmann, S. M. (2018). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* (2. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Lien, I. (2011). *I bakvendtland : Kriminelle liv*. Oslo: Universitetsforlag
- Mead, G. (2005). *Sindet, selvet og samfundet: Fra et socialbehavioristisk standpunkt*. København: Akademisk Forlag
- Nordahl, T. & Manger, T. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget
- Ogden, T. (2012). *Atferdsproblemer og myten om den inkluderende skolen*. *Bedre Skole*, (4), 23-27. Hentet fra:
http://www.ogden.no/filer/adferdsproblemer_bedreskole.pdf
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg. ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Risjord, M. (2014). *Philosophy of social science: A contemporary introduction*. Routledge: Contemporary Introductions to Philosophy
- Sandberg, S. & Pedersen, W. (2006). *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforlag
- Sollund, R. (2007). *Tatt for en annen: En feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Straffeloven. (2005). Lov om straff 20.mai 2005, nr. 28. Hentet fra

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-8#KAPITTEL_2-8

Teigen, K.H. (1997)» Sosialpsykologi» I G.H. Nielsen og K. Raaheim (Red.), *En*

innføringsbok i psykologi for universiteter og høgskoler. Oslo: Cappelen Akademisk

Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Varang, K., Hanao, K., & Giertsen, H. (2004). *Liv og lovbrudd*. Oslo: Universitetsforlaget

Øia, Tormod. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Vedlegg 1: Forespørsel og samtykke til deltakelse i forskningsprosjekt

Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Jeg er for tiden masterstudent i barnevern ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Jeg skal nå starte i gang med min avsluttende masteroppgave, og trenger i den forbindelse å komme i kontakt med ungdom som har lyst å stille til intervju.

Jeg ønsker å undersøke hva som gjør at noen minoritetsungdommer havner i et marginalt miljø som å selge hasj. I oppgaven ønsker jeg å få frem ungdommens stemme. Hva har ungdommen opplevd som har gjort at de har valgt å svare på noen av problemene sine ved å selge hasj? For å få best mulig svar på dette er det ønskelig å intervju ungdommer som er i et slikt miljø.

Du som deltar vil bli intervjuet. Jeg ønsker at ungdommenes fortellinger skal være utgangspunktet for oppgaven og dermed vil intervjuet handle om livet til ungdommen fra barndommen til der de er i dag.

Under intervjuet vil en bruke lydopptak og det vil bli tatt notater. Dette er for å sikre at en får med seg alt som har blitt sagt underveis i intervjuet. Lydopptaket og eventuelle andre personopplysninger vil bli slettet etter at masteroppgaven er levert. Dette gjøres senest juni 2018.

Intervjuet vil ta omtrent en (1) time, og vi kan sammen bli enige om tid og sted.

Det er viktig å presisere at en har taushetsplikt, noe som betyr at all informasjon som kommer frem i løpet av intervjuet vil bli behandlet konfidensielt. De eneste som vil ha tilgang til personopplysningene er forskeren, veileder og mentor. All informasjon vil også bli anonymisert slik at ingen enkeltpersoner skal kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven.

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet umiddelbart.

Veileder for mitt masterprosjekt er Førstemanuensis Kjetil Wathne ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HioA). Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til prosjektet, ta kontakt med meg Juweria Hassan på telefon; 984 13 625, eller send meg en E-post: juweria94@hotmail.com

Med vennlig hilsen

Juweria Hassan

Vedlegg 2: Samtykke til deltakelse i studien

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har lest og mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta.

Jeg samtykker til å delta i intervju som en del av prosjektet.

Navn: _____

Sted og dato: _____

Underskrift: _____

Telefon: _____

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Innledning

- Presentasjon av meg selv
- Hensikten med intervjuet
- Minne informanten om min taushetsplikt + Lydbånd
- Minne informanten om at en når som helst kan trekke seg

Bakgrunn

- Hvordan vil dine venner beskrive deg? – stemmer det overens med din egen oppfatning av deg selv?
- Hvordan ville du ha beskrevet deg selv som liten?
- Har/hadde du noen fritidsinteresser og hva er/var de?
 - o Når og hvorfor sluttet du?
- Kan du fortelle om familien din
 - o Oppfølgingsspørsmål:
 - Bor begge foreldrene hjemme? Hvordan er hjemmeforholdet, og hvordan var den før? Hvor mange søsken har du? Hvordan var ditt forhold med søsken?
- Kan du nevne en voksenperson du pleide å se opp til? Og hvordan var han/hun?
 - o Hvordan skilte vedkommende seg fra de andre voksne?

Skole

- Fortell om barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole?
- Hvordan opplevde du miljøet på skolene?
- Hvordan var ditt forhold til lærere?
 - o Var det noen du likte bedre enn andre, og hvorfor det?
- Hvordan var ditt forhold til medelever?
- Når var det gøy å gå på skolen og når ble det kjedelig?
- Fullført videregående skolen?
 - o Hvis ikke: Hva var grunnen til at din skoleutdanning ble avbrutt?

Salg av narkotika

- Kriminaliteten blant ungdommer under 18 år har økt, hvorfor tror du det?
- Hvordan er tilgjengeligheten av narkotika i dag?
- Hva er det som kjennetegner de ungdommene som selger hasj?
- Når ble du introdusert til bruken av hasj?
 - o Oppfølgingsspørsmål
 - Når og hvorfor begynte du å selge?
 - Hvem introduserte deg for det?
 - Alene eller i gruppe?
- Hvis penger er grunnene: Kan du ikke spørre om penger hjemmefra? Hvorfor ikke?

Miljø

- Hvordan er vennekretsen din?

- Har du hatt den samme vennekrets gjennom årene?
- I hvor stor grad blir man påvirket av omgivelsene?
 - o Hvordan ble du påvirket?
 - o Hvor mange av vennene dine solgte hasj?
 - o Hadde du venner som ikke drev med kriminelle handlinger?

Politiet

- Har du hatt erfaring med politiet?
 - o Hvordan var ditt første møte med politiet?
- Har du blitt stoppet av politiet før?
 - o Hvor ofte kunne du bli stoppet/ kan du bli stoppet i løpet av en månedstid?
 - o Hvordan føles det å bli stoppet?
 - o Hva tror du er årsaken til at politiet stopper/stoppet deg?

Forebygging

- Er det noe grunn til å være bekymret for ungdommene i dag, enn tidligere?
 - o Hvorfor det?
- Hvem er det du hadde forventinger av som kunne ha hjulpet deg? Foreldre, barnevern, skolen, nav, politiet?
- Hva er dine ideer for forebygging av hasjsalg?
- Hvis du kunne gå tilbake i tid, hva ville du ha endret på?
- Hvordan kunne du ha fått best mulig hjelp?

- Hvordan vil du si at barndommen din har vært etter å ha snakket med meg, og svart på spørsmålene.
- Er det noe mer du ønsker å tilføye?
- Har du flere tanker eller historier du ønsker å dele med meg?

Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD

Kjetil Wathne
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 19.10.2017

Vår ref: 55677 / 3 / HJT

Deres dato:

Deres ref:

Tilrådning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 04.09.2017 for prosjektet:

<i>55677</i>	<i>gutter med minoritetsbakgrunn og salg av hasj</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Kjetil Wathne</i>
<i>Student</i>	<i>Juweria Hassan</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 08.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Håkon Jørgen Tranvåg

Kontaktperson: Håkon Jørgen Tranvåg tlf: 55 58 20 43 / Hakon.Tranvag@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Juweria Hassan, juweria94@hotmail.com

FORMÅL

"Gjennom de siste årene har jeg sett økning av salg av narkotika på åpne gater. For årene som går ser jeg yngre minoritetsungdommer som selge dette. Jeg er nysgjerrig på ungdommer som faller ut av samfunnet. Derfor ønsker jeg å fokusere på minoritetsgutter fordi det er de jeg ser. I denne oppgaven ønsker jeg å få frem ungdommenes stemme. Jeg prøver å forstå hvorfor de havner der de er. Hva er det som er typisk for de etniske minoritetsungdommene som oppholder seg i slike miljøer? Det som skjer med ungdommer i dag er ikke bare et individproblem men også et samfunnsproblem."

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Hovedregelen når det registreres sensitive opplysninger til forskningsformål om ungdom under 18 år, er at det må innhentes samtykke fra foreldrene. I dette prosjektet vurderer personvernombudet det imidlertid slik at ungdommer over 16 år kan samtykke til deltakelse på selvstendig grunnlag. Dette ut fra en helhetsvurdering av opplysningenes art og omfang.

UTVALG OG REKRUTTERING

Etter korrespondanse med student er utvalget endret til å bestå av ungdommer i alderen 16 og oppover. Utvalget rekrutteres gjennom en ungdomsklubb og via uteteam. Det er uteteamet/ungdomsklubben som oppretter førstegangskontakt på vegne av student.

Frivillighetsaspektet må særlig vektlegges når informantene er unge, og spesielt når forskningen foregår på eller i tilknytning til en organisasjon som barnet/ungdommen står i et avhengighetsforhold til.

SÅRBARE GRUPPER

Utvalget kan befinne seg i en sårbar situasjon og skal snakke om et vanskelig tema. Det er derfor viktig at datainnsamlingen gjennomføres på en slik måte at belastningen på ungdommen blir minst mulig. I studentprosjekter har veileder et særskilt ansvar for å påse at deltakerne blir ivaretatt på best mulig måte.

Vi anbefaler at dere leser Forskningsetiske retningslinjer om sårbare grupper:

<https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper/Sarbare-grupper/>

TREDJEPERSONER

Det tas høyde for at datamaterialet vil kunne inneholde til dels sensitive opplysninger om identifiserbare tredjepersoner (familiemedlemmer, venner). Behandlingen anses nødvendig for formålet, da det i mange

tilfeller vil kunne være vanskelig for informanten å gi beskrivelser uten å identifisere involverte tredjepersoner. Vi forstår det slik at fokus vil være på informanten og dennes opplevelser. Personvernombudet legger til grunn at tredjeperson, så langt det lar seg gjøre, får informasjon om prosjektet. Dersom det i noen tilfeller skulle vise seg uforholdsmessig vanskelig å informere tredjeperson, kan prosjektleder unntas fra informasjonsplikten. Alternativt må opplysninger om tredjeperson anonymiseres fortløpende. Personvernombudet foreslår at prosjektleder oppfordrer informanten til å omtale andre i så lite identifiserende grad som mulig/nødvendig. Personvernombudet finner derfor at opplysningene kan behandles i henhold til personopplysningsloven § 8 d) og § 9 h).

SENSITIVE PERSONOPPLYSNINGER

Det behandles sensitive personopplysninger om strafferettslige forhold og om etnisk bakgrunn.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 08.06.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak